

Aleg. 32.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności tyczących się kraj. śred. szkoły rolniczej w Czernichowie, folwarku Czernichowskiego i szkoły ogrodniczej w Czernichowie.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 20. Stycznia r. b. uchwalił Wysoki Sejm w załatwieniu sprawozdania komisji gosp. krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie kraj. śred. szkoły rolniczej, szkoły ogrodniczej i folwarku w Czernichowie, co następuje:

„1. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu zarządzić wykonanie potrzebnych robót rekonstrukcyjnych w budynku szkolnym krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, tudzież przebudowanie piętrowego domu mieszkalnego dla nauczycieli tejże szkoły i otwiera mu na cel powyższy kredyt do wysokości 7.700 zł. w. a. na r. 1887.

„2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby poczynił starania o uzyskanie od Wys. c. k. Rządu większej niż dotąd subwencji na powiększenie i utrzymanie kraj. śred. szkoły rolniczej w Czernichowie z funduszków państwowych.

„3. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby zarząd gospodarstwa w folwarku czernichowskim bezzwłocznie oddał w ręce zdolnego a praktycznego gospodarza.

„4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby bez straty dotychczasowej subwencji rządowej przeniósł w roku 1887. krajową szkołę ogrodniczą z Czernichowa w inne miejsce.

„Zarazem uchyla się wniosek Wydziału krajowego w sprawie reorganizacji szkoły ogrodniczej w Czernichowie.

„5. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby ściśle zbadał, czy ustanowienie stałej posady nadzorczy internatu przy szkole rolniczej w Czernichowie nie byłoby dla dobra tej szkoły potrzebne.

„6. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby dokładnymi normami określił stosunek zarządu folwarku w Czernichowie do władz wyższych“.

Nadto uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 10. Stycznia r. b. w załatwieniu sprawozdania komisji budżetowej o zamknięciu rachunku za r. 1885., a w szczególności o przekroczeniu w wydatkach Rub. I. zamknięcia rachunku folwarku Czernichowskiego następującą rezolucyę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, by zarządził ściśle zbadanie tak obecnego stanu administracji folwarku Czernichowskiego, jak i powodów powyższego przekroczenia, obmyślił środki zaradcze i o wyniku dochodzeń zdał sprawę Sejmowi przy sprawozdaniu z czynności w roku przysłym“.

Wreszcie polecił Wysoki Sejm uchwałą z dnia 21. Stycznia r. b. Wydziałowi krajowemu: „przeprowadzenie konwersyi 5% pożyczki z kasy oszczędności miasta Krakowa, ciężącej na dobrach Czernichów, przez zaciągnięcie pożyczki 4 $\frac{1}{2}$ % na hipotekę tejże majątności“.

I. Szkoła rolnicza.

1) W myśl uchwały ad 1) polecił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 1. Kwietnia r. b. L. 5085 Dyrekcji kraj. śred. szkoły rolniczej w Czernichowie wykonanie we własnym zarządzie następujących robót:

a) rekonstrukcy dachu nad środkową i lewą częścią gmachu szkolnego tudzież otynkowania fasady zachodniej i północnej z wprawieniem nowych okien i t. d.;

b) osuszenia i rozszerzenia domu mieszkalnego dla czterech nauczycieli szkoły.

Na pokrycie kosztów robót powyższych otworzył Wydział krajowy dyrekcji kredyt pierwotnie do wysokości 7.689 zł. w. a.

W ciągu budowy jednak doniosła dyrekcya relacją z dnia 31. Maja r. b. L. : 388, że w domu mieszkalnym dla nauczycieli po rozebraniu ścian zawilgoconych okazały się wszystkie belki powałowe parteru zniszczone przez zbutwienie. Ponieważ zaś kosztorys pierwotny wymiany belek nie obejmował, przeto Wydział krajowy otworzył dyrekcji na podstawie przedłożonego przez nią dodatkowego kosztorysu rozporządzeniem z dnia 3. Czerwca r. b. 28.333 na zaciągnięcie nowych belek powałowych dalszy kredyt do wysokości 150 zł. w. a.

Zarządzone roboty ukończone zostały w Sierpniu r. b., poczem Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 3. Września r. b. L. 43.332 polecił przeprowadzić kolaudację tychże robót p. Stanisławowi Chrzęszczewskiemu, kierownikowi ekspozytury Biura melioracyjnego w Krakowie.

Temuż inżynierowi poruczył był Wydział krajowy, otrzymawszy od dyrekcji szkoły zamknięcie rachunku robót wykonanych w zakładzie Czernichowskim w dwóch latach poprzednich, rozporządzeniem z dnia 26. Lipca r. b. L. 36.639, kolaudację rzeconych robót, w szczególności:

a) rekonstrukcy schodów i wychodków w budynku szkolnym szkoły rolniczej;

b) budowy bramy i muru obwodowego;

c) rekonstrukcy domu mieszkalnego zwanego „Leśniczówką“;

d) otynkowania części fasady budynku szkolnego szkoły rolniczej; tudzież

e) rekonstrukcy studni.

2. W wykonaniu uchwały ad 2) wystosował Wydział krajowy do Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa za pośrednictwem c. k. Prezydium Namiestnictwa, załączone przedstawienie z dnia *Alegat I.* 29. Marca r. b. L. 7.656, na które do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie otrzymał odpowiedzi.

3. Kierownik tymczasowy p. Dr. Jakubowski umiał dotąd utrzymać ład i spokój w internacie, co też stwierdziła Sejmowa komisya gospodarstwa krajowego w sprawozdaniu z dnia 16. Stycznia r. b. L. 973, podnosząc, że dzięki pełnemu taktu postępowaniu p. Dra Jakubowskiego „w obrębie zakładu panuje ład i spokój, a duch zgody i poczucia obowiązku ożywia zarówno grono nauczycielskie, jak i młodzież szkolną“. Ze względu zaś na powyższą zasługę p. Dra Jakubowskiego Wydział krajowy przedłużył prowizoryum w obsadzeniu posady dyrektora, pozostawiając p. Dra Jakubowskiego kierownikiem tymczasowym. — W ciągu roku bieżącego doznał kierownik, jak będzie wykazane poniżej, ulgi w czynnościach administracyjnych, a ponieważ także jest uwolniony od obowiązku uczenia i pozostał mu jako główne zadanie nadzór nad internatem, przeto oczekiwać należy, że i w przyszłości zadaniu temu sprosta bez pomocy osobnego nadzorey internatu. Tym sposobem kwestya ustanowienia przy szkole roln. Czernichowskiej posady nadzorey internatu, którą to kwestyą Wysoki Sejm polecił zbadać uchwałą ad 5), na razie znalazła rozwiązanie, które uwzględnia potrzeby szkoły, nie przysparzając funduszowi krajowemu nowego ciężaru.

4. W Kuratorji szkoły zaszła ta zmiana, że po ustąpieniu c. k. Radey dworu p. Kazimierza hr. Badeniego zamianowany został według odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 19. Lutego r. b. L. 1443[pr. delegatem c. k. Rządu c. k. Starosta p. Kazimierz hr. Borkowski, a zastępcą jego c. k. komisarz powiatowy p. Henryk Link.

5. Ponieważ Wysoki Sejm w budżet szkoły na rok 1887. nie wstawił dotacyi na płacę adjunkta p. Mieczysława Piotrowskiego, którego Wydział krajowy powołał był poprzednio do pomocy p. Drowi Stanisławowi Kruszyńskiemu w nauczaniu zoologii i hodowli, przeto Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 3. Lutego r. b. L. 5079 wezwał dyrekcję szkoły, aby mu doniosła, czy stan zdrowia p. Kruszyńskiego już o tyle się polepszył, aby p. Kruszyński mógł wykonywać wszystkie obowiązki jako nauczyciel zoologii i hodowli, ewentualnie, kiedy pomocnik dodany p. Kruszyńskiemu stanie się dla szkoły zbyt cennym. W skutek wezwania powyższego wniosła dyrekcya w umotywowanym podaniu z dnia 28. Marca r. b. L. 178, popartem usilnie przez kuratoryę szkoły, aby pozostawić p. Piotrowskiego w Czernichowie aż do końca roku szkolnego.

Wniosek ten uwzględnił Wydział krajowy na razie tylko o tyle, że nadając p. Piotrowskiemu dekretem z dnia 8. Kwietnia r. b. L. 13.961 stypendyum przeznaczone dla kandydata na nauczyciela rybactwa stawowego i uwalniając go przytem od służby w Czernichowie z dniem 30. Kwietnia r. b. polecił mu, aby przed końcem roku szkolnego powrócił na kilka tygodni do Czernichowa w celu ukończenia wykładów. Kiedy jednak p. Piotrowski stawił się znów w Czernichowie, stan zdrowia p. Dra Kruszyńskiego już był się tak pogorszył, że musiano udzielić mu urlopu, a poruczyć p. Piotrowskiemu zastępstwo nauczyciela zoologii i hodowli także przy egzaminach rocznych.

W krótko potem Wydział krajowy otrzymał wiadomość o śmierci Dra Kruszyńskiego, w skutek czego na wniosek kuratorji szkoły rozporządzeniem z dnia 3. Września r. b. L. 44.111 rozpisał konkurs w celu obsadzenia opróżnionej posady, a dekretem z tej samej daty powołał p. Piotrowskiego do tymczasowego pełnienia obowiązków nauczyciela zoologii i hodowli, wyznaczając mu za czynność tę wynagrodzenie miesięczne w kwocie 120 zł.

W obec braku jednego nauczyciela etatowego, którego posadę zajmuje kierownik tymczasowy, wypadło niektóre wykłady albo przydzielić innym nauczycielom jako nadobowiązkowe, albo też poruczyć docentom dojeżdżającym. I tak przydzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 15. Marca r. b. L. 7.694 zgodnie z wnioskiem kuratorji szkoły na rok szkolny 1886|7. wykłady statystyki rolniczej p. Franciszkowi Stefczykowi, a wykłady ustaw agraryjnych p. Mieczysławowi Piotrowskiemu wyznaczając im osobne wynagrodzenie w kwocie po 2 zł. 50 ct. za godzinę wykładu: zaś wykłady encyklopedyi leśnictwa poruczył leśniczemu p. Stanisławowi Reminowi, przeznaczając mu wynagrodzenie w kwocie 5 zł. w. a. za godzinę wykładu lub demonstracyi.

Na rok szkolny 1887|8. przydzielił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. Września r. b. L. 44.112 przy takich samych wynagrodzeniach wykłady statystyki rolniczej i ustaw agraryjnych p. Stefczykowi, a wykłady encyklopedyi leśnictwa ponownie p. Reminowi. — Nadto pozostawił Wydział krajowy na tenże rok dekretem z dnia 13. Września r. b. L. 44.110 docenturę weterynaryi p. Drowi Jędrzejowi Walentowiczowi, który obowiązki docenta pełnił przy szkole Czernichowskiej już przez dwa lata poprzednie. Praktykę gospodarską prowadzili w braku instruktora w roku szkolnym 1886|7. na podstawie rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 15. Marca r. b. L. 7694 p. Zygmunt Strusiewicz na roku III. za wynagrodzeniem w kwocie 240 zł. w. a. a ekonom Kowalski na roku I. i II. za wynagrodzeniem w kwocie 100 zł. w. a. Na rok 1887|8. zaś poruczył Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. Września r. b. L. 44.112 tymczasowo pp. Strusiewiczowi i Kowalskiemu też same czynności, wyznaczając miesięczne wynagrodzenie pierwszemu w kwocie 24 zł. w. a., a drugiemu w kwocie 10 zł. w. a. Równocześnie jednak wezwał kuratoryę szkoły, ażeby poczyniła kroki odpowiednie w celu jak najrychlejszego pozyskania dla szkoły instruktora.

P. Piotr Germański, p. o. nauczyciela chemii nie zdołał do końca roku szk. 1886|7 dopełnić warunku, od którego zawisło uzyskanie posady etatowej, wskutek czego kuratorja szkoły przedłużyła mu termin do zdania egzaminu na nauczyciela szkół średnich do końca roku 1887.

P. Drowi Ludwikowi Birkenmajerowi, nauczycielowi matematyki i fizyki, nadał Wydział krajowy dekretem z dnia 14 Października r. b. l. 47.901 pierwszy dodatek pięcioletni począwszy od 10 Listopada b. r. Wreszcie nadmienić wypada, że na wniosek kuratoryi Wydział krajowy udzielił ze swego funduszu dyspozycyjnego rozporządzeniem z dnia 11 Lipca r. b. l. 33.338 P. Drowi Adamowi Prażmowskiemu, nauczycielowi botaniki i rolnictwa, zasiłek w kwocie 100 zł. w. a. na podróż naukową.

6. Uzupełniając wiadomość podaną w sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego z dnia 4 Listopada b. r. l. 54.121 (str. 43) o wykonaniu polecenia Wysokiego Sejmu, tyżącego się urządzenia stawków demonstracyjnych w Czernichowie i w Dublanach, nadmienia Wydział krajowy, że według wyniku studyów przedwstępnych wykonanie projektu w Czernichowie wymagałoby bardzo znacznego nakładu, wskutek czego akcyę w sprawie powyższej wypada w roku 1888. ograniczyć do wyświecenia sprawy na podstawie szczegółowego planu i kosztorysu projektowanej roboty.

7). Na wzmiankę zasługuje jeszcze, że Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. Września b. r. l. 44.113 polecił p. Mieczysławowi Piotrowskiemu wypracować program wykładów rybactwa dla uczniów szkoły czernichowskiej.

8). Egzamin główny, który się odbył w dniach 22. i 23. Czerwca b. r., inspicował członek Wydziału krajowego p. Dr. Józef Wereszczyński.

II. Szkoła ogrodnicza.

1). W celu wykonania uchwały ad 4., wypadało przedewszystkiem zapewnić szkole ogrodniczej czernichowskiej na wypadek przeniesienia jej w inne miejsce, dotychczasową subwencją ze skarbu państwa. Z tego powodu Wydział krajowy odezwał z dnia 3. Lutego r. b. l. 6.101 zawiadomił c. k. Prezydyum Namiestnictwa o wszystkich uchwałach Wysokiego Sejmu, tyżących się przeniesienia szkoły ogrodniczej czernichowskiej. Zarazem zaś wystósował do tegoż Prezydyum prośbę, ażeby przedstawiło sprawę c. k. Ministerstwu rolnictwa i wyjednało u tegoż Ministerstwa zapewnienie, że dotacya roczna ze skarbu państwa w kwocie 2.000 złr. w. a. udzielana dotąd na utrzymanie szkoły ogrodniczej w Czernichowie, pozostawiona będzie tej szkole po przeniesieniu jej do innej miejscowości, chociażby przeniesienie połączone było ze zlaniem z inną już istniejącą i ze skarbu państwa subwencyonowaną szkołą ogrodniczą a przytem bez utraty subwencji państwowej, jaką dotąd pobierała szkoła z którąby zlano szkołę Czernichowską.

Decyzję c. k. Rządu w sprawie powyższej przyniosła odezwa c. k. Namiestnictwa z dnia 21. Czerwca r. b. l. 37.121, według której c. k. Ministerstwo rolnictwa oznajmiło, że

na wypadek przeniesienia szkoły ogrodniczej w Czernichowie do innej miejscowości zachodniej Galicyi, skłoni się do pozostawienia udzielanej dotychczas też szkole subwencji państwowej 2.000 złr. w. a. w równej wysokości pod warunkiem, że nietylko będzie zapewnionem skuteczne urządzenie i kierownictwo nowej szkoły, ale także udowodnionem, że na ten cel nadal tak wysoka subwencya państwowa rzeczywiście będzie potrzebna;

gdyby zamierzono przenieść czernichowską szkołę ogrodniczą do Tarnowa, gdzie istnieje już mniejsza przez c. k. Ministerstwo subwencyonowana szkoła ogrodnictwa i hodowli drzew owocowych i gdyby połączenie tych dwóch szkół w ogóle było wykonalnem, to zastrzega sobie jeszcze decyzję co do pozostawienia nadal subwencji państwowej udzielanej dla tej ostatniej szkoły.

Nie zrażając się zastrzeżeniami c. k. Ministerstwa rolnictwa, postanowił Wydział krajowy poczynić dalsze kroki, w celu przygotowania materyału, na podstawie którego Wysoki Sejm mógłby sprawę ostatecznie rozstrzygnąć. Ponieważ zaś, jak wiadomo ze sprawozdania Wydziału kraj. z dnia 10 Grudnia 1886. l. 72.887, miasto Tarnów było jedyną miejscowością, którą kompetentne organa wskazały były Wydziałowi kraj. jako stosowną na siedzibę szkoły ogrodniczej, przeto należało przeprowadzić rokowania

tak z kuratorją szkoły ogrodniczej tarnowskiej, jak z reprezentacją miasta Tarnowa, którego ogród służy szkole za środek naukowy, o połączenie szkoły czernichowskiej ze szkołą tarnowską.

Że to połączenie pociągnąć musi za sobą znaczne zmiany w organizacji obydwóch szkół, nie mogło z góry być wątpliwem. Z jednej strony bowiem szkoła ogrodnicza Tarnowska o kursie czteroletnim wprawdzie obejmuje swym programem naukowym wszystkie działy nauki ogrodnictwa, ale przyjmując uczniów bardzo młodych i mniej przygotowanych, poświęcać musi stosunkowo wiele czasu na nauki ogólnie kształcące, co się zaś tyczy wykształcenia fachowego, to w teorii nauki, szczególnie nauk zasadniczych, poprzestaje na minimum, a dąży do celu głównie drogą ćwiczeń w wykonywaniu prac ogrodniczych. Z drugiej strony w szkole ogrodniczej czernichowskiej, do której wstępować mogą tylko uczniowie starsi i lepiej przygotowani, nauka teoretyczna znacznie więcej jest uwzględniana, natomiast kurs tylko dwuletni zmusza w szkole tej do ścieśnienia zakresu nauki, wskutek czego szkoła poprzestaje na kształceniu uczniów w sadownictwie, warzywnictwie i chmielarstwie. Dodać zaś należy, że sama kuratorja szkoły czernichowskiej już przed kilku laty wypowiedziała przekonanie, że ze względu na stosunki i potrzeby kraju tudzież na powodzenie ogrodników, których szkoła ta wydaje, należy ją tak przeobrazić, aby ogrodnicy ci chociażby nie celując w żadnej gałęzi nauki ogrodnictwa, posiadali przecież we wszystkich działach jego wiadomości, potrzebne do zawiadywania takimi ogrodami, jakie w kraju najwięcej są upowszechnione.

Przystępując przeto do rokowań o połączenie szkoły czernichowskiej ze szkołą tarnowską, Wydział krajowy uczynił to w zamiarze utworzenia szkoły ogrodniczej, któraby:

a) programem swym objęła wszystkie gałęzie nauki ogrodnictwa;

b) kształcąc głównie drogą nauki praktycznej, uwzględniała jednak w dostatecznej mierze naukę teoretyczną, tak co do nauk zasadniczych jak i co do nauk zawodowych.

Dla szkoły takiej wystarczyłby kurs trzyletni, jeżeliby za warunek przyjęcia do szkoły postawiono odpowiedni wiek i przynajmniej takie przygotowanie, jakie daje ukończenie z dobrym postępem czwartej klasy szkoły ludowej. Do nauczania zaś przedmiotów zawodowych potrzebowałaby szkoła przy trzyletnim kursie dwóch nauczycieli fachowych.

Wreszcie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia, że kraj. szkołę ogrodniczą wypadałoby, podobnie jak kraj. niższe szkoły rolnicze, urządzić jako internat i to przynajmniej na 20 uczniów t. j. tylu, ile już obecnie liczą razem szkoły ogrodnicze w Czernichowie i Tarnowie.

Rokowania z Reprezentacją miasta Tarnowa zawiązał Wydział krajowy w ten sposób, że pismem z dnia 11 Lipca r. b. l. 34.604 zawiadomił Urząd miejski o zamierzonym przeniesieniu szkoły ogrodniczej czernichowskiej do Tarnowa i połączeniu jej ze szkołą ogrodniczą tarnowską, tudzież wezwał tenże Urząd, ażeby mu doniósł, czy i o ile reprezentacja miasta Tarnowa byłaby skłonna do ofiar na rzecz szkoły ogrodniczej w razie przejścia jej pod zarząd kraju. Równocześnie zaś udał się Wydział krajowy do kuratorji szkoły ogrodniczej Tarnowskiej o podanie warunków, pod którymi kuratorja byłaby skłonna zgodzić się na połączenie szkoły ogrodniczej czernichowskiej ze szkołą tarnowską i na oddanie szkoły zreorganizowanej pod zarząd kraju. W odpowiedzi na wezwanie Wydziału krajowego oświadczyła kuratorja w piśmie z dnia 22. Sierpnia r. b. l. 46, że gotowa jest oddać szkołę ogrodniczą tarnowską w raz z całym jej majątkiem zakładowym, wynoszącym 734 zł. 43 ct. w. a., każdego czasu i bez żadnych zastrzeżeń pod zarząd kraju, przyczem wyraziła jedynie pewne życzenia w przedmiocie przyszłej organizacji szkoły. Urząd miejski tarnowski zaś przedłożył relacją z dnia 11. Września r. b. l. 8.253 uchwały Rady miejskiej, a mianowicie:

a) uchwałę z dnia 4. Stycznia 1886., według której Rada miejska oświadczyła się: „być gotową do wypłaty stałej subwencji w kwocie 250 zł. w. a. rocznie, jakoteż dostarczania obecnie zajmowanych ubikacyj w razie przeniesienia szkoły ogrodniczej z Czernichowa do Tarnowa, połączenia z tarnowską szkołą ogrodniczą i przyjęcia jej na etat krajowy“;

b) uchwałę z dnia 25. Sierpnia r. b. treści następującej: „Rada miejska utrzymuje swoją w tej sprawie powziętą uchwałę z dnia 4. Stycznia 1886. w całej osnowie i obowiązuje się do wypłaty stałej subwencji na utrzymanie tejże szkoły 250 zł. w. a., jakoteż dostarczenia obecnie na szkołę

ogrodniczą zajmowanych ubikacyj i doz ała stosownie do uchwały z dnia 15. Czerwca 1881. na używanie ogrodu przez uczniów szkoły ogrodniczej w celach naukowych“.

Na podstawie powyższych deklaracyj, wysłał Wydział krajowy urzędnika swego do Tarnowa z poleceniem, aby zbadał obecny stan tamtejszej szkoły ogrodniczej, a w sprawie projektu przeniesienia szkoły ogrodniczej czernichowskiej do Tarnowa, porozumiał się bliżej tak z Kuratorją szkoły tarnowskiej, jakoteż z Reprezentacją miasta Tarnowa. Delegat ten sprawdził, że:

a) ogród miejski w Tarnowie, obejmujący 13 morgów, w przeważnej części ozdobny, jednak posiadający także sady, części uprawiane stale pod warzywa, tudzież szkółkę drzew owocowych i krzewów ozdobnych, z oranżeryą i cieplarnią, jest jako środek naukowy dla szkoły ogrodniczej zupełnie odpowiedni;

b) ponieważ ogród powyższy znajduje się i pozostać ma pod bezpośrednim zarządem ogrodnika miejskiego, a szkoła ogrodnicza potrzebuje pewnego obszaru do celów wyłącznie szkolnych, przeto należy postarać się dla szkoły o kilka morgów gruntu po za obrębem ogrodu miejskiego;

c) szkoła musi także rozporządzać cieplarnią; ponieważ zaś miasto, obiecując sobie ze swej cieplarni znaczne zyski, takowej do użytku szkoły odstąpić niechce, przeto wypadnie dla szkoły podobować osobną cieplarnię, co pociągnie za sobą wydatek w kwocie około 1.000 zł. w. a.;

d) dwa budynki, w których szkoła obecnie się mieści, wystarczą na razie na pomieszczenie 20 uczniów, jeżeli kierownik szkoły opróżni pomieszczenie, które zajmuje w jednym z tych budynków; budynki te jednak drewniane i niskie, znajdują się w złym stanie wskutek starości i grzyba, tak, że na sypialnie dla uczniów i sale wykładowe będą mogły być użyte zaledwie przez lat kilka, a najdalej w roku 1890. wypadnie postawić dla szkoły budynek nowy, który będzie kosztował około 12.000 zł. w. a.;

e) szkole tarnowskiej zbywa na środkach naukowych, a szkoła czernichowska, posługująca się środkami naukowymi szkoły rolniczej, własnych posiada bardzo mało; zorganizowanie więc szkoły w Tarnowie będzie połączone z pewnym nakładem na środki naukowe, który wyniesie 800 do 1.000 zł. w. a.

Licząc się z powyższym stanem rzeczy, zażądał Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 28. Października r. b. L. 53.102 od gminy miasta Tarnowa przedłożenia deklaracji, któraby gmina zobowiązała się na wypadek przejścia szkoły ogrodniczej w Tarnowie pod zarząd kraju:

1) odstąpić bezpłatnie na wyłączny użytek tej szkoły i na cały czas jej istnienia:

a) dwa budynki miejskie, w których obecnie szkoła ogrodnicza jest pomieszczona;

b) grunt miejski przy rzeczonych budynkach, aż po linię cieplarni miejskiej;

c) trzy morgi z gruntów miejskich, przytykających do ogrodu miejskiego.

2) Udzielać na utrzymanie szkoły przez cały czas jej istnienia rocznie po 250 zł. w. a. subwencji.

3) Zezwolić na wykonanie w budynkach szkole odstąpionych wszelkich adaptacyj, niemniej na postawienie na gruncie szkole odstąpionym wszelkich budynków, jakie okażą się potrzebnymi dla szkoły.

4) Dozwolić, aby uczniowie szkoły ogrodniczej w Tarnowie byli zatrudniani, o ile tego potrzeby szkoły wymagają, przy pracach w ogrodzie miejskim za wynagrodzeniem umówionem z Dyrekcją szkoły, przy czemby ogrodnik zarządzający ogrodem miejskim oznaczał czas, miejsce i rodzaj pracy, tudzież ilość robotników, zaś organa szkolne nadzorowały uczniów przy wykonywaniu pracy i wskazywały im sposób wykonania.

5) Mianować w przyszłości ogrodnika zarządzającego ogrodem miejskim tylko w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Zażądana deklaracja jeszcze nie nadeszła, lecz wynik rokowań ustnych, przeprowadzonych przez delegata Wydziału krajowego, najzupełniej uprawnia do nadziei, że gmina miasta Tarnowa żądaniu Wydziału krajowego uczyni zadość. Z tego powodu Wydział krajowy, aby przyspieszyć za-

łatwienie sprawy, już teraz ma zaszczyt przedłożyć Wys. Sejmowi odpowiednie wnioski, uzupełniając przytem poprzednie wyjaśnienia jak następuje:

Do ustalenia bytu szkoły tarnowskiej potrzeba zdaniem Wydziału krajowego niezbędnie, aby szkoła ta była uznaną za zakład krajowy, a jej nauczyciele fachowi za urzędników krajowych. Nadto c. k. Ministerstwo rolnictwa, jak już wyżej podano, postawiło za warunek pozostawienia subwencji państwowej udzielanej dotąd szkole ogrodniczej czernichowskiej, między innymi zapewnienie skutecznego urzędowania i kierownictwa nowej szkoły, a Ministerstwo w podobnych wypadkach przez zapewnienie skutecznego kierownictwa zwykło rozumieć uznanie głównych nauczycieli za urzędników krajowych. Ze względu na okoliczności powyższe Wydział krajowy ułożył projekt etatu osób i płac grona nauczycieli kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie, przyczem pobory kierownika i nauczyciela fachowego pomocniczego unormowano według poborów takichże nauczycieli przy kraj. niż. szkołach rolniczych w Horodence i Jagielnicy.

Alegat 2.

Zestawiając załączony budżet normalny kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie, Wydział krajowy w uwzględnieniu stosunków kraju obliczenie swe oparł na przypuszczeniu, że funduszowi krajowemu przyjdzie ponieść prawie całe koszty utrzymania uczniów. Według budżetu tego wynosi roczny niedobór przypadający na fundusz krajowy 3 740 zł. w. a. Można jednak spodziewać się, że niedobór ten umniejszy subwencya Rady powiatowej tarnowskiej, do której Wydział krajowy wystosował odpowiednie wezwanie rozporządzeniem z dnia 28. Października r. b. l. 53.102. Jeżeli zaś utrzymywany przez gminę m. Tarnowa ogrodnik miejski okaże się uzdolnionym do uczenia w szkole ogrodniczej i będzie mógł być użytym do zastąpienia etatowego nauczyciela pomocniczego, to niedobór obniży się jeszcze o kilkaset złr. w. a. Ponieważ szkoła tarnowska nie będzie mogła przejść pod zarząd kraju wcześniej jak z dniem 1 Kwietnia 1888., przeto w roku 1888. wyniesie niedobór obliczony na podstawie budżetu normalnego tylko 2.805 złr. w. a. Na pokrycie zaś tego niedoboru posłuży nieużyta część subwencji preliminarnej dla szkoły ogrodniczej w Tarnowie w kwocie 750 złr. w. a. tudzież nieużyta część preliminarnej dotacyi krajowej na szkołę ogrodniczą w Czernichowie w kwocie około 500 złr. w. a., tak że na utrzymanie kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie wystarczy dodatkowy kredyt w kwocie 1.555 złr. w. a.

2. Szkołę ogrodniczą Czernichowską ukończyło w r. sz. 1886|7. dwóch uczniów, na miejsce których Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. Sierpnia 1887. l. 40.002 dozwolił przyjąć dwóch kandydatów, tak że obecnie liczba uczniów jak w roku poprzednim wynosi sześciu.

III. Folwark.

1. Gdy po zestawieniu zamknięć rachunkowych szkół i folwarku w Czernichowie za r. 1885. okazało się, że niektóre pozycje wydatków zostały znacznie przekroczone, Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. Października 1886. L. 62.581., nakazał pewne przekroczenia, które od razu uznał za nieusprawiedliwione, przypisać kierownikowi tymczasowemu, p. Drowi Jakubowskiemu do zwrotu, a co do przekroczenia w rubr. I. poz. 5. wydatków folwarku (dokupno słomy i karmy), zażądał od Dyrekcji szkoły wyjaśnień. Równocześnie zaś wystosował Wydział krajowy do Przewodniczącego Kuratorji czernichowskiej p. Stanisława Homolaea prośbę, ażeby zbadał stan i tryb gospodarstwa folwarcznego w Czernichowie, tudzież powody przekroczeń w budżecie folwarcznym i udzielił mu w tej sprawie swych spostrzeżeń.

Wyjaśnienia, które wskutek wezwania Wydziału krajowego przedłożyła Dyrekcya szkoły relacją z dnia 20. Grudnia 1886. L. 738, nie zdołały usprawiedliwić przekroczenia w wydatkach na dokupno słomy i karmy. Zanim zaś p. Homolacs wypowiedział swą opinię, sporządzono tymczasowe zamknięcie rachunków szkół i folwarku w Czernichowie za rok 1886., którego wyniki zdawały się Wydziałowi krajowemu również w części nieusprawiedliwionemi. Z tego powodu, niemniej w celu wykonania polecenia, które Wys. Sejm udzielił wyżej przywiedzioną rezolucją z dnia 10. Stycznia

b. r., zarządził Wydział krajowy lustrację zakładu, której dokonał w Marcu b. r. członek Wydziału krajowego p. Dr. Józef Wereszczyński przy pomocy dwóch urzędników.

Lustracja wykazała, że powodem przekroczeń tak w roku 1885. jak i 1886. były w wielu wypadkach niewłaściwe zarządzenia tymczasowego kierownika, wydawane bez upoważnienia Wydziału krajowego; dalej dobieranie sobie pomocników administracyjnych, nie zasługujących na zaufanie i zupełne na tychże poleganie. Co więcej, znaleziono uchybienia przeciw prawidłowej gospodarce nie tylko w zarządzie folwarku, ale w zarządzie szkół. Wobec tego zaś nie można było poprzestać na wykonaniu uchwały Wys. Sejmu ad 3), nakazującej oddać zarząd gospodarstwa folwarcznego w ręce zdolnego i praktycznego gospodarza, ale należało także zaprowadzić odpowiednią zmianę w administracji obydwóch szkół.

Ażeby więc zapewnić na przyszłość umiejętną i prawidłową administrację dla całego Zakładu postanowił Wydział krajowy przywrócić tak zwaną delegaturę, zwinętą po śmierci ś. p. Franciszka Paszkowskiego t. j. ustanowić na nowo delegata do zwierzchniego zarządu szkół i folwarku w Czernichowie.

W myśl tego postanowienia wystósował Wydział krajowy pismem z dnia 1. Kwietnia r. b. L. 5.085 do p. Stanisława Homolacsa zaproszenie, aby przyjął na siebie obowiązki delegata. Gdy zaś p. Homolacs okazał gotowość do objęcia zwierzchniego zarządu nad zakładem czernichowskim, zamianował go Wydział krajowy dekretem z d. 5. Sierpnia 1887. L. 39.622 swym delegatem.

Równocześnie wydał Wydział krajowy:

- a) instrukcję dla delegata;
- b) instrukcję rachunkowo-administracyjną dla zarządu zakładu, obejmującą instrukcję dla dyrektora, instrukcję kasowo-rachunkową wraz z przepisami o prowadzeniu manipulacji, tudzież instrukcję dla administratora folwarku (na wypadek oddzielenia zarządu folwarku od zarządu szkoły), czem uczynił także zadość woli Wys. Sejmu, wyrażonej w uchwale ad b).

Wracając do kwestyi przekroczenia preliminarza wydatków na słomę i karmę w r. 1885., nadmienia Wydział krajowy, że zdaniem p. Homolacsa, obok powodzi, które w r. 1884. i 1885. piony na folwarku czernichowskim prawie w zupełności zniszczyły, przekroczenie to spowodowały zbyt wielki stan inwentarza żywego, a osobliwie bydła rogatego i nieumiejętne karmienie inwentarza w ogóle, a w szczególności świń opasowych, których rachunek wykazuje bardzo znaczną stratę. Zdanie zaś powyższe znalazło potwierdzenie w wyniku badań komisji lustracyjnej.

Co się tyczy wyniku gospodarki z r. 1886., to sprawdzenie rachunkowe, dokonane w pierwszym kwartale r. b., tudzież finalne zamknięcie rachunków szkół i folwarku w Czernichowie z r. 1886. dostarczyły Wydziałowi krajowemu podstawy do powzięcia postanowień. Załatwiając więc ostatecznie sprawę uchybień przeciw prawidłowej gospodarce, zarządził Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 1. Listopada r. b. L. 21.542. i 52 991., ażeby przypisano do zwrotu p. Drowi Jakubowskiemu i ściągnięto z płacy jego w ratach miesięcznych po 85 zł. straty, za które ciążyła na nim odpowiedzialność, tudzież wydatki poczynione bez upoważnienia Wydziału krajowego.

2. Jedną z uchwał wyżej przywiedzionych, polecił Wys. Sejm przeprowadzenie konwersyi 5% pożyczki hipotecznej Kasy oszczędności miasta Krakowa, ciężącej na majątności czernichowskiej. Okazało się jednak, że z pożyczki tej, wynoszącej 7.000 zł., po spłaceniu raty w dniu 1. Stycznia r. b., pozostało do spłacenia już tylko 1.000 zł. w. a., wskutek czego Wydział krajowy zaniechał przeprowadzenia konwersyi. Nadmienia się przy tej sposobności, że dwie inne pożyczki ciężące na majątności czernichowskiej, a spłacone bądź w r. 1886. bądź w r. 1887., zostały w ciągu roku bieżącego ekstabulowane.

3. Z dniem 30. Czerwca r. b. upływał termin kontraktu zawartego o dzierżawę prawa propinacji w Czernichowie i Kłokoczynie, prawa przewozu na Wiśle i bud jarmarcznych w Czernichowie. Wskutek tego Dyrekcya szkoły z polecenia Wydziału krajowego ogłosiła wezwanie do wnoszenia ofert na rzeczoną propinację. Ogłoszenie to jednak nie osiągnęło pożądanego skutku, gdyż zgłosił się tylko jeden oferent w osobie dotychczasowego dzierżawcy, który nadto ofiarował czynsz o 500 zł. niższy od dotychczasowego.

Nieprzyjawszy powyższej oferty, polecił Wydział krajowy Dyrekcji szkoły, ażeby z dniem 1. Lipca b. r. tak szynki propinacyjne, jakoteż przewóz na Wisle i budy jarmarczne odebrała we własny zarząd, co też nastąpiło. Atoli już 15. Lipca r. b. dawny dzierżawca Wiktor Messinger zgłosił się do Wydziału krajowego, podwyższając pierwotną swą ofertę. Ostatecznie zaś Dyrekcja szkoły z upoważnienia Wydziału krajowego (z d. 15. Lipca r. b. L. 36.759.), pragnącego uniknąć ryzyka własnego zarządu, zawarła z Messingerem umowę, mocą której oddano mu w dzierżawę na lat trzy prawo propinacji i t. d., za czynsz roczny w kwocie 1.800 zł., t. j. niższy tylko o 100 zł. od czynszu dotychczasowego.

4. Na wniosek Dyrekcji zakładu poruczył był Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. Sierpnia 1885. L. 40.243 wypracowanie planu gospodarstwa lasowego w Czernichowie p. Zygmun-towi Strusiewiczowi, nauczycielowi szkoły rolniczej. Elaborat p. Strusiewicza przedłożyła Dyrekcja relacją z dnia 31. Grudnia 1886. L. 724. Wydział krajowy jednak uznał za stosowne wstrzymać się z dalszemi krokami w tej sprawie aż do przeprowadzenia potrzebnej zmiany w organizacji za-rządu folwarku.

5. Rozporządzeniem z dnia 15. Lutego r. b. L. 3.263 polecił Wydział krajowy inżynierowi biura melioracyjnego p. Andrzejowi Kędziorowi zbadać, czy i jakie roboty są potrzebne, aby na przy-szłość zabezpieczyć pola folwarku czernichowskiego od zalewów, a w danym razie wypracować projekt potrzebnych robót. Po przeprowadzeniu zaś badań przedwstępnych przy udziale kierownika krakowskiej ekspozytury biura melioracyjnego p. Chrzęszczewskiego, objął tenże dalsze roboty i przy-gotowuje projekt szczegółowy.

Alegat 3. Sprawozdanie Dyrekcji krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie z roku szkolnego 1886|7., Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć w załączeniu .] w myśl uchwały Wys. Sejm u z dnia 11. Stycznia 1886.

Na podstawie wyvodu powyższego Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności tyczących się krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, folwarku czernichowskiego i szkoły ogrodniczej w Czernichowie z dnia 15. Listopada 1887. L. 55.509.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu przenieść szkołę ogrodniczą czernichowską do Tarnowa, zgadza się na uznanie szkoły ogrodniczej tarnowskiej po połączeniu jej ze szkołą ogrodniczą czer-nichowską, za zakład krajowy, i upoważnia Wydział krajowy do objęcia szkoły ogrodniczej tarnow-skiej w zarząd kraju, pod warunkiem, że c. k. Rząd zapewni przyszłej krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie zasiłki roczne na utrzymanie ze Skarbu państwa przynajmniej w takiej samej wysokości, w jakiej udzielał takowe dotąd szkołom ogrodniczym w Czernichowie i w Tarnowie.

Alegat 4. 3. Sejm zatwierdza załączony projekt etatu osób i płac grona nauczycieli kraj. szkoły ogrodni-czej w Tarnowie.

4. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu na rok 1888 następujące kredyty;

a) na przeniesienie szkoły ogrodniczej czernichowskiej do Tarnowa, uzupełnienie urządzenia budynków tudzież sprzętów szkolnych w Tarnowie, wreszcie na dokupno środków naukowych dla przyszłej kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie, do wysokości 1.500 zł. w. a.

b) na postawienie ciepłarni dla przyszłej kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie do wysokości 1.000 zł. w. a.

c) na utrzymanie przyszłej kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie w r. 1888 do wysokości 1.500 zł. w. a., — razem do wysokości 4.000 zł. w. a.

5. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu postawić dla kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie najpóźniej w r. 1890 budynek szkolny kosztem nie przekraczającym 12.000 zł. w. a.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 15. Listopada 1887.

Marszałek krajowy.

T a r n o w s k i w. r.

Sprawozdawca :

Dr. Józef Wereszczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego.

ODPIS

Odezwy Wydziału krajowego z dnia 29. Marca 1887. l. 7.656, wystósowanej do Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa w Wiedniu.

Der galiz. Landtag hat in den Sitzungen vom 11. und 30. Jänner l. J. nachstehende Beschlüsse gefasst:

1. „Der Landtag beauftragt den Landesauschuss, mit Rücksicht auf den stettigen Fortschritt der Dublaner Lebranstalten, sowie auf die sehr erhebliche Vermehrung ihrer Erhaltungskosten die geeigneten Schritte zu thun, um bei der k. k. Regierung die Erhöhung des staatlichen Erhaltungsbeitrages für die höhere landwirthschaftliche Lehranstalt und die Landesackerbauschule in Dublany zu erwirken.“

2. „Der Landtag beauftragt den Landesauschuss die geeigneten Schritte zu thun, um bei der k. k. Regierung die Erhöhung der staatlichen Beiträge für die Vergrösserung und Erhaltung der landwirthschaftlichen Landesmittelschule in Czernichów zu erwirken.“

Mit Bezug auf die obigen Landtagsbeschlüsse erlaubt sich der gef. Landesauschuss zunächst in Erinnerung zu bringen, dass er bereits dreimal u. z. in seinen Subventionsanträgen für die Jahre 1885, 1886 und 1887 (in den an die k. k. Statthalterei in Lemberg gerichteten Noten vom 9. Mai 1884. Zahl 16.549, vom 14. April 1885. Zahl 12.589 und vom 8. Juni 1886. Zahl. 16.402, um die Erhöhung der staatlichen Erhaltungsbeiträge für die landwirthschaftliche Landeslehranstalten in Dublany und für die landwirthschaftliche Landesmittelschule in Czernichów nachgesucht hat, ohne gleichzeitig zu unterlassen, sein Gesuch ausführlich zu begründen.

In Ergänzung jener Ausführungen beehrt sich der gef. Landesauschuss dem hohen k. k. Ackerbauministerium nunmehr den Ausweis der Erhaltungskosten der in Rede stehenden Anstalten sowie der für dieselben aus dem Landesfonde entnommenem Erhaltungsbeiträge für die Periode von der Übernahme der Anstalten in die Landesverwaltung ab bis inc. J. 1885 in der Anlage zu überreichen. Aus diesem auf den bereits perfekten und vom gal. Landtage genehmigten Rechnungsabschlüssen basirenden Ausweise geht Nachstehendes hervor:

1. In dem ersten Jahre nach der Übernahme der beiden landwirthschaftlichen Lehranstalten in Dublany in die Landesverwaltung, d. i. im Jahre 1877, betragen die Erhaltungskosten dieser Anstalten 20.252 fl. ö. W. und der Landesbeitrag für ihre Erhaltung 13.252 fl. ö. W., während im J. 1885 erstere die Summe von $37.334 + 9.187 = 46.521$ fl. ö. W., letzterer die Summe von $27.677 + 6.952 = 34.629$ fl. ö. W. erreichten. Es haben demnach im Laufe der angegebenen Periode die Erhaltungskosten weit mehr wie sich verdoppelt, der Landesbeitrag nahe zu sich verdreifacht. Dem entsprechend aber hat das ziffermässige Verhältniss zwischen dem staatlichen Erhaltungsbeiträge im Betrage von 7.000 fl. ö. W. einerseits und den Erhaltungskosten und dem Landesbeiträge andererseits für den Landesfond sich wesentlich ungünstiger gestaltet, indem der erstere im Jahre 1887 ca $34\frac{1}{2}\%$ der Erhaltungskosten betrug und die Hälfte des Landesbeitrages überstieg (Verhältniss von 1: 1.89), während im Jahre 1885 er nur noch ca 15% der Erhaltungskosten deckte und der Landesfond zur Deckung dieser Kosten nahezu das Fünffache desselben beisteuern musste (Verh. wie 1: 4.94).

2. In dem ersten Jahre nach der Übernahme der landw. Lehranstalt in Czernichów in die Landesverwaltung d. i. im Jahre 1881 betrug die Erhaltungskosten dieser Anstalt 21.070 fl. ö. W. und der Landesbeitrag für ihre Erhaltung 6.530 fl. ö. W., während im Jahre 1885 erstere die Summe von 38.703 fl. ö. W., letztere die Summe von 23.270 fl. ö. W. erreichten. Es haben demnach im Laufe der angegebenen Periode die Erhaltungskosten nahezu sich verdoppelt und der Landesbeitrag nahezu sich vervierfacht, was zur Folge hatte, dass der staatliche Erhaltungsbeitrag im Betrage von 5.000 fl. ö. W., welcher im Jahre 1881 ca 24% der Erhaltungskosten betrug und dem Landesbeitrage nur um etwa ein Viertel desselben nachstand (Verh. wie 1:1.30) im Jahre 1885 kaum 13% der Erhaltungskosten deckte und dem Landesbeitrage gegenüber bereits auf ca zwei Neuntel des Letzteren gesunken war (Verh. wie 1:4.65).

Es ist ferner hervorzuheben, dass während der oben erwähnten Perioden für die Instandsetzung und Erweiterung der Räumlichkeiten sowohl der Dublaner Anstalten als auch der Czernichower Anstalt gesorgt werden musste, daher der Landesfond ausser den Erhaltungskosten auch Gründungsauslagen zu bestreiten hatte. An solchen wurde bis Ende 1885 abgesehen von Staatsubventionen und Zuschüssen aus anderweitigen Quellen aus dem Landesfonde verausgabt: für die landw. Lehranstalten in Dublany 34.393 fl. 10 kr. ö. W. und für die landw. Lehranstalt in Czernichów 24.262 fl. 30 kr. ö. W. Hierzu kommt, dass der angegebene Aufwand das Bedürfniss der in Rede stehenden Anstalten noch keineswegs befriedigt, vielmehr der Landesfond noch weitere sehr bedeutende Ausgaben dieser Art zum Theile bisher schon bestritten, zum Theile in nächster Zukunft zu gewärtigen hat. So ist in der angeführten Summe der Gründungsauslagen für die Dublaner Lehranstalten von den Baukosten der im Bau begriffenen Gebäude, nämlich des Schulgebäudes und des Wohnunggebäudes für den Direktor der Anstalten, kaum die Hälfte enthalten und ausserdem ist für die Baukosten eines spätestens im Jahre 1888 zu errichtenden Wohngebäudes für einen Professor der höheren landwirthschaftlichen Lehranstalt Deckung zu schaffen. Was aber die Czernichower Lehranstalt anbelangt, so wird der gef. Landesauschuss binnen Kurzem in der Lage sein, an der Hand eines detaillirten Projektes die unabweisliche Nothwendigkeit einer mit erheblichen Kosten verbundenen Erweiterung des betreffenden Schulgebäudes darthun zu können. Schliesslich bleibt festzustellen, in welchem Masse dem diesseitigen Kronlande, in Bezug auf Lehranstalten für land- und forstwirthschaftlichen Unterricht überhaupt, die betreffenden Ausgaben des Staatsschatzes auf Grund der bisherigen Anordnungen des hohen k. k. Ministeriums zu Gute kommen.

In dem Staatsvoranschlage für das J. 1887 erscheint das Erforderniss für nicht staatliche Lehranstalten der erwähnten Art und mit denselben verbundene Versuchsstationen auf 121 000 fl. ö. W. veranschlagt. Hievon würden als von dem hohen k. k. Ministerium bereits in Aussicht gestellt entfallen:

1. Auf die landwirth. Landeslehranstalten in Dublany	7.000 fl.
2. „ „ „ Landeslehranstalt in Czernichów	5.000 „
3. „ „ Landesackerbauschule in Jagielnica	2.000 „
4. „ „ „ „ „ Horodenka	2.000 „
5. Auf die Landesackerbauschule in Kobiernice	3.000 „
6. „ „ Lehranstalt für Forstwirthschaft in Lemberg	5.000 „
7. „ „ Gartenbauschule in Czernichów	2.000 „
8. Auf den Brennereikurs in Dublany	1.000 „
Zusammen auf Landes- oder unter Landesverwaltung stehende Lehranstalten	<u>27.000 fl.</u>
ferner aber, soweit dem gef. Landesauschusse bekannt ist,	
9. auf die Gartenbauschule des Gartenbauvereines in Lemberg	1.500 „
10. auf die Gartenbauschule in Tarnów	300 „
mithin im Ganzen auf galizische Lehranstalten	<u>28.800 ü.</u>
d. i. ca. 24% der präliminirten Staatsausgaben.	

Wird jedoch berücksichtigt, dass in demselben Voranschlage die Kosten der Erhaltung der dem hohen k. k. Ministerium unterstehenden staatlichen Lehr- und Versuchs-Anstalten auf 87.232 fl. und nach Abzug der korrelativen Einnahmen in Betrage von fl. 21.165 ö. W. auf 66.067 fl. ö. W. veranschlagt werden, und dass eine solche vom Staate erhaltene Anstalt in dem diesseitigen Kronlande nicht besteht, so erscheint der auf Galizien entfallende Antheil von der diessbezüglichen Staatsdotations auf kaum 15 $\frac{1}{2}$ % rednirt.

Hiemit glaubt der gef. Landesausschuss nachgewiesen zu haben, dass die landw. Lehranstalten in Dublany und Czernichów als Anstalten, durch welche ebenso das Landes- wie das Staatsinteresse gefördert wird, sowohl mit Rücksicht auf ihre gegenwärtigen den Landesfond überlastenden Bedürfnisse und der im Verhältnisse zu diesen Bedürfnissen zur Zeit überaus karge Ausmass der Staatsbeihilfe, als auch in Anbetracht des Umstandes, dass der Antheil des diesseitigen Kronlandes an der Staatsdotations für land- und forstwirtschaftliche Lehranstalten bisher nicht einmal eine relativ angemessene Höhe erreicht hat, auf eine entsprechende Erhöhung der staatlichen Erhaltungsbeiträge Anspruch erheben dürfen.

Indem daher der gef. Landesausschuss die Bitte wiederholt, das hohe k. k. Ministerium wolle hochgeneigtst die jährliche Subvention für die Landes-Lehranstalt in Dublany auf 15.000 fl. ö. W. und diejenige für die Landes-Lehranstalt in Czernichów auf 8.000 fl. ö. W. erhöhen, gibt er sich der Hoffnung hin, dass das hohe k. k. Ministerium dieser Bitte Berücksichtigung andeuten lassen werde.

Lemberg, den 29. März 1887.

Budżet normalny krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie.

Rub.	poz.		zł.	zł.
Wydatki.				
I. Płace nauczycieli.				
	1.	Nauczyciel kierownik płaca 1.200 zł.		
		dodatek aktywalny 140 „	1.340	
	2.	Nauczyciel fachowy pomocniczy płaca 720 zł.		
		dodatek aktywalny 60 „	780	
	3.	Kapelan i katecheta	100	
	4.	Nauczyciele pomocniczy (do nauk ogólnie kształcących a po części i zasadniczych.)	300	
	5.	Ochmistrz	100	2.620
II. Koszta administracji.				
	6.	Zarząd:		
		a) koszta kancelaryjne, inseraty, druki i portorya 100 zł.		
		b) sługa szkolny 180 „	280	
	7.	Opał	120	
	8.	Oświetlenie	50	
	9.	Utrzymanie budynków }		
	10.	Ubezpieczenie „ }	100	
	11.	Płaca kominiarza }		
	12.	Sprzęty i ruchomości	50	
	13.	Najem pomieszkania dla kierownika	200	
	14.	Lekarz, apteka i różne inne	60	860
III. Utrzymanie uczniów.				
	15.	Stołowanie } dla 20 uczniów po 150 zł.	3.000	3.000
	16.	Odzież, pościel i pranie }		
IV. Potrzeby naukowe.				
	17.	Przybory do pisania i nauki uczniów	100	
	18.	Przykupno środków naukowych	200	300
		Suma wydatków		6.780
Dochody.				
I. Subwencye.				
I.	1.	Z e. k. Skarbu Państwa	2.300	
II.	2.	Gminy m. Tarnowa	250	2.550
III.	3.	Oplaty na utrzymanie	250	250
	4.	Zarobek uczniów 20 po 12 zł. a. w.	240	240
		Suma dochodów		3.040
		W porównaniu z wydatkami	—	6.780
		Okazuje się niedobór do pokrycia z funduszu krajowego		3.740
Lwów dnia 15. Listopada 1887.				

Alegat 3. do L. 55 509/87.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

krajowej średniej szkoły rolniczej

W CZERNICHOWIE

z roku

1886/7.

Treść.

- I. Program szkoły.
 - II. Grono nauczycielskie.
 - III. Środki naukowe.
 1. Zbiór rolniczy.
 2. „ hodowlany.
 3. „ technologiczny.
 4. „ mechaniczny.
 5. „ modeli do budownictwa.
 6. „ przyrządów mierniczych i niwelacyjnych.
 7. „ weterynaryjny.
 8. „ geograficzny.
 9. „ mineralogiczny.
 10. „ botaniczny.
 11. „ zoologiczny.
 12. Laboratorium chemiczne.
 13. „ roślinno-fizjologiczne.
 14. „ zoologiczne.
 15. Biblioteka.
 16. Ogród botaniczny.
 17. Pole doświadczalne.
 18. Wycieczki naukowe.
 - IV. Pomieszczenie zbiorów.
 - V. Internat.
 - VI. Frekwencya uczniów.
 - VII. Folwark.
 - VIII. Doświadczenia i prace wykonane w laboratoryach.
-

I.

PROGRAM SZKOŁY.

W programie naukowym, podanym w sprawozdaniu dyrekcji z roku szkolnego 1885/6, nie zasła w ciągu roku szk. 1886/7 żadna zmiana.

Wykłady nauki teretycznej odbywają się w godzinach rannych od 8—12, a w popołudniowych tylko o tyle, o ile na ten cel godziny ranne nie wystarczają, który to wypadek ma miejsce tylko na r. I. i II. Godziny popołudniowe od 2—4 przeznaczone są na rok I. i II. w przeważnej części, na roku zaś III. wyłącznie na demonstracje i ćwiczenia dla nauk zawodowych i podstawowych. Ćwiczenia te i demonstracje trwają tylko w zasadzie 2 godziny, lecz gdy tego wymaga konieczna potrzeba, mogą być przedłużone. Ćwiczenia, dla których plan nauk wyznacza tylko jedną godzinę tygodniowo, odbywają się co 2 tygodnie naprzemian z demonstracjami innego przedmiotu, dla ćwiczeń którego również tylko jedna godzina tygodniowo jest wyznaczona.

II.

GRONO NAUCZYCIELSKIE.

1. Dyrektor: kierownik tymczasowy Dr. Saturnin Jakubowski, przewodniczący kolegium profesorów, zarządca internatu, administrator szkoły rolniczej, ogrodniczej i folwarku, właściciel dóbr ziemskich.

2. Kapelan: Ks. Tadeusz Chromecki, nauczyciel religii i języka polskiego, zastępca Dyrektora w sprawach dotyczących uczniów, zawiadowca biblioteki.

3. Profesor: Dr. Ludwik Birkenmajer, nauczyciel matematyki i fizyki z klimatologią i meteorologią, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego.

4. Profesor: Dr. Adam Prażmowski, nauczyciel botaniki i rolnictwa.

5. Profesor: Dr. Stanisław Kruszyński, nauczyciel zoologii i hodowli zwierząt domowych.

6. Profesor: Zygmunt Strusiewicz, nauczyciel administracji z rachunkowością gosp., ekonomii społecznej i ogólnej części rolnictwa.

7. Profesor: Piotr Giermański, nauczyciel chemii ogólnej i rolniczej, mineralogii i geognozyi.

8. Docent: Konrad Kuhl, nauczyciel budownictwa wiejskiego, miernictwa, melioracji i mechaniki rolniczej.

9. Docent: Dr. Franciszek Stefczyk, nauczyciel języka niemieckiego, geografii i historii.

10. Docent: Dr. Andrzej Walentowicz, nauczyciel weterynaryi, doktor medycyny, weterynarz miasta Krakowa.

11. Adjunkt: Mieczysław Piotrowski, nauczyciel zoologii, anatomii z fizyologią zwierząt domowych i technologii rolniczej.

12. Docent: Stanisław Remin, nauczyciel encyklopedyi leśnictwa, nadleśniczy dóbr JWgo Artura hr. Potockiego w Krzeszowicach.

Uwagi: 1. Na samym wstępie podnieść wypada bolesną stratę, jaką szkoła Czernichowska poniosła przez przedwczesny zgon prof. Dr. Stanisława Kruszyńskiego, który zmarł w dniu 29. Lipca w Zakopanem, dokąd z końcem roku szkolnego wyjechał dla poratowania zdrowia.

2. Docent Franciszek Stefczyk otrzymał w dniu 26. Maja 1887 na Uniwersytecie Jagiellońskim stopień doktora filozofii.

3. Adjunkt Mieczysław Piotrowski otrzymał dekretem Wys. Wydziału krajowego z dnia 8. Kwietnia b. r. L. 13.961 stypendyum w kwocie 750 zlr., celem zaznajomienia się z racjonalną hodowlą ryb w kraju i za granicą i nabrania potrzebnych wiadomości do wykładu nauki rybactwa w krajowych szkołach rolniczych. Wskutek tego uwolniony został z dniem 1. Maja b. r. od wykładów, z obowiązkiem powrotu z końcem roku szkolnego dla dokończenia rozpoczętych przez się wykładów i odbycia egzaminów.

W ciągu roku wykladał nadobowiązkowo ustawy agrarne.

4. Prof. Dr. Adam Prażmowski otrzymał dekretem Wys. Wydziału krajowego z dnia 11. Lipca b. r. L. 33.338 subwencją w kwocie 100 zlr., na wyjazd w czasie feryj do Królestwa Polskiego dla zwiedzenia majątków większych i zapoznania się z systemami tamże prowadzonych gospodarstw.

5. Docent Stanisław Remin powołany został na mocy rozporządzenia Wys. Wydziału kraj. z dnia 15. Marca b. r. L. 7.694 do objęcia wykładów encyklopedyi leśnictwa.

6. Docent Dr. Franciszek Stefczyk wykladał nadobowiązkowo statystykę rolniczą.

7. Prof. Z. Strusiewicz prowadził praktykę gospodarską na roku III.

8. Ekonom folwarku Czernichowskiego Ludwik Kowalski był instruktorem do ćwiczeń praktycznych uczniów roku I. i II.

III.

ŚRODKI NAUKOWE.

Ze względu na okoliczność, że w zeszłorocznem sprawozdaniu opisany był szczegółowo stan środków naukowych szkoły, ograniczymy się obecnie tylko do wyszczególnienia tych ważniejszych środków, o które zbiory naukowe szkoły pomnożone zostały, a względnie do wykazania zmian zaszyłych w ciągu ubiegłego roku szkolnego w stanie lub w użyciu tych środków.

1. **Zbiór rolniczy** wzbogacony został w następujące narzędzia do uprawy roli: Pług Behrendt'a czyli magdeburcki, trzykouny, nakoleśny; pług Behrendt'a jednokouny, samochód, nakoleśny; pług „Sacka“ do ziem średnich, z drewnianą grządzielą, nakoleśny; koleśnice nowej konstrukcyi do pługa Sacka uniwersalnego; kultywator amerykański pięciolemieszowy, rozsuwalny; ekstyrpator (radlica) Claytona, nakoleśny; brona diagonalna Claytona, żelazna, podwójna i brona łańcuchowa angielska. Do tego zbioru przybyło dalej 5 modeli systemów chmielarni drutowych (Wirth'a, Perin'a, Scipio'na, Hermann'a i Kirschnera), oraz niektórych drobniejszych narzędzi do uprawy chmielu, następnie modele 40 najwięcej w uprawie rozpowszechnionych sort ziemniaków, wykonane z masy papierowej wiernie według natury. Wreszcie zakupiono na rzecz tego zbioru model hybla łąkowego, świder ręczny po badania gleby, wreszcie 3 lupy i niektóre inne drobniejsze przyrządy do badania gleby.

2. **Zbiór hodowlany.** Do zbioru tego zakupiono parę rozsuwalnych chomąt stralsundskich, oraz preparaty osteologiczne z pracowni wyższej szkoły rolniczej w Dublinach. Prócz tego zbiór ten wzbogaconym został jarzmem podolskiem dla wołów (dar zarządu dóbr ordynacyi Chorostkowskiej).

3. **Zbiór technologiczny.** Dla gabinetu technologicznego sprowadzono rządowy alkoholometr Trallesa z termometrem i tablicami, tudzież Lüdersdorfa probierz do oznaczania kwasów w zacierach, kompletny. Nadto za sumę 360 zlr. zamówiono model przyrządu destylacyjnego Schwartza-Pistorius w rozmiarach takich, aby na małą skalę przeprowadzić można oddestylowanie gotowego zacieru, do czego w przyszłości sprowadzić się ma model parnika Hentzego, najnowszej konstrukcyi, tudzież kadz zacierną z chłodnikiem i kadzią fermentacyjną.

4. **Zbiór mechaniczny.** Kwota 50 zlr., wyznaczona budżetem na zbiór mechaniczny okazała

się niedostateczną na zakupienie projektowanych przedmiotów, zostanie zatem zużyta dopiero po Nowym roku, skoro będzie można do niej przyłączyć dotacyą przyszłoroczną.

5. **Zbiór modeli do budownictwa** uzupełniony został dwoma większymi modelami budynków gospodarskich. Pierwszym jest model krowiarni o stanowiskach poprzecznych wraz z kompletnem wewnętrznym urządzeniem żłobów, podłóg z kanałami do odprowadzania gnojówki, z podwyższonemi ehodnikami między żłobami do zadawania karmy, oraz zupełną konstrukcyą stropów i wiązania dachowego. Drugim z nich jest model spichlerza piętrowego z przesklepionym parterem 9ma sklepieniami krzyżowemi, kompletnem wiązaniem stropów na słupach zdwojonych i zupełnem wiązaniem dachu o czterech krokwiach szczytowych.

Modele te wykonane podług danych planów w $\frac{1}{20}$ naturalnej wielkości przez stolarza miejscowego bardzo starannie i z doborowego materiału. Konstrukcyę wiązań z drzewa jaworowego.

6 **Zbiór przyrządów mierniczych i niwelacyjnych** zaopatrzonym został w bieżącym roku szkolnym w niektóre najniezbędniejsze przyrządy, których brak odczuwać się dawał. Do tych przedewszystkiem zaliczyć należy dyoptrę niwelacyjną Krafta, dyoptrę krzyżową, węgielnicę z bussolą, bussolę do pomiarów itp.

7. **Zbiór weterynaryjny** pomnożył się o preparaty spirytusowe niektórych organów wewnętrznych, chorobliwie zmienionych (gruźlicy, macicy krowiej i t. p.)

8. **Zbiór przyrządów fizycznych.** Przybyło do gabinetu fizycznego: pyrometr metalowy Tremeschini'ego, termometr z podziałką $\frac{1}{5}^{\circ}\text{C}$. do celów ściśle naukowych, statyw mosiężny pod spektroskop ręczny, pryzmat Steinheil'a, służący zarazem za kompas słoneczny, barometr naczynkowy Fortin'a wraz z wieszadłem i termometr maximum-minimum Six'a, dwa ostatnie przyrządy do celów meteorologicznych. Prócz tego nabyto kilka drobnych przedmiotów i zarządzono niektóre reperatury.

9. **Zbiór geograficzny.** Nazwa powyższa wymaga wyjaśnienia. Budżety bowiem krajowe z kilku ostatnich lat przyznały dotacyą 50 zlr. na „zbiór geografii fizykałnej“. Ograniczenie to miało swą przyczynę w tym fakcie, że dawniejszy plan nakowy ograniczał naukę geografii tylko do geografii fizykałnej. Przeciwnie nowy, obecnie obowiązujący plan naukowy, dołączając także naukę geografii politycznej i statystyki Europy z szczególnem uwzględnieniem monarchii austro-węgierskiej i przepisując wykład historii powszechniej, wywołał konieczność zamienienia zbioru geografii fizykałnej na ogólny „Zbiór geograficzny“. Stosownie do tej potrzeby użyta została dotacya wspomniana i zarazem przedstawioną została w projekcie preliminarza budżetu szkolnego na rok 1888 propozycya zmienienia nazwy

Gdy zaś — aż do roku sprawozdawczego — zbiór geograficzny nie stanowił osobnej całości, lecz wchodził w skład z jednej strony gabinetu fizycznego, a z drugiej strony biblioteki, przeto w poprzednim sprawozdaniu Dyrekeyi za rok 1885/6, nie znalazł osobnego umieszczenia. Dlatego poniższy wykaz zawiera, — w uzupełnieniu zeszłorocznego sprawozdania, — wyluszczenie ogólnego stanu zbioru geograficznego.

1. Globus; 2. Berghaus: Physikalische Wandkarte von Europa; 3. Doleżal: Wandkarte der öster.-ungar. Monarchie; 4. Letoschek: Tableau der wichtigsten meteor.-geogr. Verhältnisse; 5. Kiepert: Orbis terrarum antiqui; 6. Handke: Wandkarte vom westlichen Russland; 7. Wolf: Wandkarte des Königreichs Polen; 8. Spruner-Brettsehneider: Wandatlas a) Nr. I. Europa um 350 nach Chr. b) Nr. V. Europa zur Zeit der Kreuzzüge; c) Nr. VII. Europa zur Zeit der Reformation; d) Nr. X. Europa 1779—1815.

W roku szkolnym 1886/7 nabyto 9) Zinka Tellurium (Joh. J. Zink's Patent Tellurium) i 10) Berghaus: Physikalische Wandkarte der Erde.

10. **Zbiór mineralogiczny** uzyskał kilkanaście okazów mineralów i ziem rolnych, darowanych przez uczniów.

11. **Zbiór botaniczny.** Z dotacyi wyznaczonych na ten cel zakupiono modeli następujących kwiatów: kukurudzy (męski i żeński), chmielu (męski i żeński), kanianki, storezyka, pietraszніка (kwiat i owoc). dalej modele przekrojów poprzecznych załężni grochu, lnu i kopru. Prócz tego nabyto 13 modeli, przedstawiających główne fazy rozwoju grzybów pasożytujących na roślinach gospodarskich, a mianowicie sporyszu, rdzy i zarazy ziemniaków, wreszcie 40 modeli najpospolitszych grzybów jadalnych i trujących.

12. **Zbiór zoologiczny** wzbogacony został w b. r. szkolnym kartami zoologicznemi Leuc-karta, szkieletem rozkładalnym konia i zbiorem owadów, szkodliwych w gospodarstwie rolnem.

13. **Laboratoryum chemiczne.** W bieżącym roku laboratoryum chemiczne powiększyło swe zbiory przez zakupienie za sumę przeszło 235 złr. rozmaitych potrzebnych chemikaliów oraz niektórych przyrządów, jak przyrządu Bunsena do oznaczenia chloru, suszarki miedzianej większych rozmiarów, 3 chłodników, przyrządów do suszenia, przyrządu Freseniusa do oznaczania amoniaku, przyrządu do oznaczania kwasu azotowego, kwasu węglowego podług Mohra, miski platynowej, tygla platynowego wraz z trójkątem platynowym, ważkę ręczną z talerzykami rogowemi do szybkiego odważania przy analizach technicznych, lampkę bezpieczeństwa Davyego, 4 dmuchawki i inne drobniejsze utensylia.

14. **Laboratoryum roślinno-fizyologiczne.** Dotacya wyznaczona na tę pracownię użytą została w całości na opłacenie środków naukowych, sprowadzonych jeszcze w ciągu r. 1885/6, a udzielonych przez dotyczących fabrykantów na czasowy kredyt. Jakkolwiek w ogóle przestrzega się zasady, aby unikać zaspakajania potrzeb szkoły na kredyt, to jednak w tym wypadku odstąpiono wyjątkowo od tej zasady ze względu na okoliczność, że w przeciwnym razie korzystanie z tej pracowni, w zawiązku dopiero będącej, musiałyby się dla braku potrzebnych aparatów i utensyliów o cały rok opóźnić.

15. **Laboratoryum zoologiczne.** Z funduszków wyznaczonych na ten cel zakupiono mikroskop Reicherta o 2 ocznikach i 3 przedmiotnikach, zastosowanych do systemu rewolwerowego, nadto drobniejsze przyrządy do mikroskopii służące.

16. **Biblioteka.** Od ostatniego sprawozdania t. j. od dnia 1. Lipca 1886. roku do dnia 30. Czerwca b. r. przybyło do biblioteki Zakładu 110 dzieł w 167 tomach. W liczbie tej znajduje się 10 dzieł w 21 tomach, darowanych przez Zarząd biblioteki w Kórniku za pośrednictwem Dra Zygmunta Celichowskiego wartości 160 złr., za który to szczydry dar składa Dyrekeya najserdeczniejsze dzięki.

Dzieła te rozpadają się na pojedyncze działy w sposób następujący:

	Dzieł.	Tomów.	Wartość.
Gospodarstwo wiejskie (hodowla, rolnictwo, administracya)	27	27	77 zł. 78 ct.
Zoologia	5	7	18 „ 50 „
Mineralogia i geologia	6	6	18 „ 22 „
Pedagogika	1	1	2 „ — „
Weterynaryja	4	4	43 „ 18 „
Ekonomia i rachunkowość	2	3	11 „ 59 „
Fizyka i matematyka	16	26	29 „ 45 „
Historya	2	10	10 „ 25 „
Geografia i statystyka	3	3	11 „ 56 „
Język polski	1	8	7 „ 50 „
Język niemiecki	1	11	8 „ 25 „
Mechanika i budownictwo	13	14	66 „ 54 „
Leśnictwo	3	3	1 „ — „
Mapy i atlasy	4	4	9 „ 36 „
Belletrystyka polska	22	40	40 „ — „
	110	167	355 zł. 18 ct.

Z pism peryodycznych zaczęto w tym czasie prenumerować dwa: „Naturwissenschaftliche Rundschau“ i „Gorzelnik“.

Dotacya 50 zlr. na oprawę dzieł została w całości zużyta.

17. **Ogród botaniczny.** Przytoczone w zeszłorocznym sprawozdaniu braki i niedostatki, dotyczące się warunków istnienia ogrodu botanicznego, nie zostały dotychczas usunięte, wskutek czego i w ubiegłym roku szkolnym urządzenie ogrodu tego nie mogło czynić zadość wymaganiom instrukcyi naukowej uczniów i istotnym potrzebom szkoły. Szczególniej dotkliwie daje się uczuwać brak ogrodnika, bez którego prowadzenie i utrzymanie ogrodu w stanie odpowiednim jest wprost niemożliwe.

18. **Pole doświadczalne.** Z powodów już wyluszczonej w zeszłorocznym sprawozdaniu nie mogło być pole doświadczalne i w tym roku urządzone, oczekiwane bowiem zabezpieczenie pól zakładowych przed wylewami Wisły nie przyszło dotychczas do skutku.

19. **Stacya meteorologiczna.** Czynności stacyi meteorologicznej, liczącej dwunasty rok nieprzerwanego istnienia, polegały na trzyrazowym (7 rano, 2 po poł. i 7 wieczór) zapisywaniu ciepłoty powietrza w cieniu, ciśnienia powietrza, prężności pary wodnej zawartej w powietrzu, wilgotności względnej, kierunku i siły wiatru, wielkości zachmurzenia, jakości chmur, a wreszcie ilości opadów atmosferycznych. Nagromadzony jedenastoletni materiał, publikowany w Rocznikach komisji fizyograf. krakowskiej Akademii umiejętności — dozwoli już niebawem skreślić monografią stosunków klimatycznych tego zakątka naszego kraju, mogącą tworzyć przyczynek do ogólnej jego fizyografii. Żałować jedynie wypada, że nadzieje, wypowiedziane w przeszłorocznym sprawozdaniu, co do urządzenia wodowskazu na Wiśle, nie zostały ziszczone.

20. **Wycieczki naukowe.** Na początku roku szkolnego 1886/7 t. j. w dniach 4. do 10. Września 1886 odbyli uczniowie roku III. pod kierunkiem prof. Strusiewicza i Piotrowskiego wycieczkę naukową do dóbr arcyksięcia Albrechta na Szląsku austriackim.

Stosownie do planu przez zarząd dóbr w porozumieniu z profesorami kierującymi wycieczką ułożonego, zwiedzili uczniowie po kolei gospodarstwa na folwarkach: Bażanowice z Goleszowem, Hermanice, Perstec, Drogomyśl, Landek i Riegershof, dalej fabryki maszyn w Ustroniu i cukrownią w Chybi.

W Bażanowicach zapoznali się uczniowie z całą registraturą i rachunkowością gospodarską oraz z zaprowadzonymi tu płodozmianami z przewagą produkeyi pasz i przypatrzyli się dokładnie bardzo dobrze utrzymanej oborze bydła rogatego, która chociaż nosi na sobie wyraźne piętno przejść różnych, jakimi się hodowała bydła rogatego w ostatnich 25 latach w ogóle odznaczała (ze Szwyców przejście do Holendrów, z tych do Shorthornów, a w końcu napowrót do Holendrów), nie przestała przecież być pierwszorzędną oborą w kamercie cieszyńskiej.

W dalszych po kolei zwiedzanych folwarkach mieli uczniowie sposobność poznać inne obory tak bydła holenderskiego jak i krzyżowanego z Shorthornami, hodowlę bardzo cennych koni roboczych i karecianych po ogierach rasy: Clydesdal, Norfolk i Oldenburskiej (w Perstec), — uprawę roli i używane do tego narzędzia, — a także 2 serkarnie, w których z polecenia zarządu objaśnił serkarz cały proceder wyrobu sera uczniom.

W Drogomyślu oglądali uczniowie szczegółowo urządzenie całego folwarku i pług parowy funkcyjający z polecenia Dyrekeyi umyślnie dla demonstracyi uczniów, dalej na wielką skalę prowadzoną hodowlę świń dużej białej rasy angielskiej, a w końcu trzecią z rzędu, największą, a może i najlepiej prowadzoną fabrykę serów, w której serkarz p. Kurka. Szlązak, władający dobrze językiem polskim, całą manipulacją przy wyrobie tłustych serów szwajcarskich ponownie szczegółowo objaśnił i wyrobu sera w obec uczniów dokonał.

W Landeck i Riegershof poznali uczniowie obok licznych a nader pouczających szczegółów z zakresu produkeyi roślin, uprawy i nawożenia roli, gorzelnię wzorowo urządzoną i gospodarstwo stawowe o stawach stałych i naprzemian uprawianych, w których metoda Dubisza,

stawniczego dóbr cieszyńskich, odpowiednio do stosunków miejscowych zmodyfikowana, nader korzystne rezultaty wydaje.

Nakoniec korzystając z zaprosin dyrektora Staudachera zwiedzili uczniowie niższą szkołę rolniczą w Kotzobenc, gdzie mieli sposobność zapoznania się z rachunkowością, prowadzoną w gospodarstwie szkoły, oraz z systemem gospodarstwa pastwiskowo-płodoziemnego, zaprowadzonego jako wzór do naśladowania dla okolicznych większych gospodarstw włościańskich. Tutaj wreszcie oglądali uczniowie po raz pierwszy oborę rasy Kuhland, złożoną z 20 sztuk doborowych. Z powrotem zwiedzono jeszcze gospodarstwo stawowe w Grojeu.

W Październiku z. r. odbyła się druga wycieczka do gospodarstwa stawowego w Tomicach. W tym celu zjechał poprzedniego dnia prof. Dr. Nowicki wraz z asystentem Drem Fischerem do Czernichowa i miał w obec zgromadzonych uczniów i profesorów wykład o rybach krajowych i gospodarstwie stawowym w ogólności, objaśniając takowy demonstracjami na przywiezionych okazach. Następnego dnia wyjechali uczniowie roku II. i III. do Tomie, własności Wgo Gostkowskiego, który osobiście oprowadzał zwiedzających po swem wzorowo urządzone gospodarstwie stawowym, objaśniając i tłómacząc wszystkie szczegóły, dotyczące urządzenia tegoż, zaprowadzonych płodozmianów, wychowu narybku systemem Dubisza, ulepszonym w Tomicach, dalej produkcji karpia, lina i sandacza, a wreszcie narzędzi używanych przy połowie i do transportu ryb.

Trzecia wycieczka odbyła się w drugiej połowie Maja z uczniami roku III. do dóbr ordynacji Tarnowskiej JO. ks. Sanguszki pod kierunkiem profesorów: Dr. Prażmowskiego, Dr. Krużyńskiego i Piotrowskiego. Z powodu zbliżających się egzaminów można było poświęcić wycieczce tej zaledwie 3 dni (łącznie z czasem potrzebnym na wyjazd i powrót), skutkiem czego tylko 5 folwarków, bliższych Tarnowa mogły być zwiedzonymi. Wciągu tej krótkiej wycieczki mieli uczniowie sposobność przekonania się, do jak pięknych rezultatów dojść można w krótkim czasie w poprawie bydła krajowego przez krzyżowanie z rasami obcemi (holenderską i simentalską), jeżeli się hodowla prowadzi systematycznie i z jasno wytkniętym celem. Tu także nadarzyła się rzadka sposobność oglądania bydła krajowego majdańskiego, którego stajnia zarodowa utrzymywana jest na folwarku w Pawężowie. Wiele szczegółów ciekawych i pouczających nastreżwały także dobra Tarnowskie z zakresu produkcji roślinnej, a mianowicie co do racjonalnego wyzyskania obfitych środków nawozowych miasta Tarnowa, jak również co do rozległej i zastosowanej do potrzeb i warunków miejscowych uprawy pasz na polu.

Kończąc to krótkie sprawozdanie o wycieczkach, poczytujemy sobie za miły obowiązek wyrazić najserdeczniejsze słowa podziękii: Dyrekcji kamery Cieszyńskiej i PP. administratorom dóbr arcyksiążęcych, JW. br. Gostkowskiemu, WP. Chwalibogowi, a wreszcie Zarządowi dóbr ordynacji Tarnowskiej i PP. administratorom tamże, za życzliwe i gościnne przyjęcie oraz za podjęte trudy w oprowadzaniu uczniów po dotyczących gospodarstwach i pouczaniu ich w szczegółach, tyczących się urządzenia i prowadzenia tychże.

IV.

POMIESZCZENIE ZBIORÓW.

Jak wielki wpływ wywiera stósowne urządzenie laboratoryów i należyte pomieszczenie zbiorów naukowych na prawidłowy tok nauki i skuteczność w jej udzielaniu, zbytecznym byłoby dowodzić. Atoli właśnie pod tym względem wykazuje dzisiejszy stan szkoły rażące braki, jak to już w zeszłorocznem sprawozdaniu na tem miejscu zostało podniesionem. W naturalnem następ-

stwie pomnażania się środków naukowych, dały się braki te w ubiegłym roku szkolnym uczuć daleko dotkliwiej, aniżeli w latach poprzednich.

Co się tyczy najprzód laboratoryów, to właściwie tylko jedno laboratorium chemiczne posiada ubikacje, które, aczkolwiek ciasne i nieodpowiednio urządzone, pozwalają przecież na regularne odbywanie ćwiczeń z uczniami oraz na przeprowadzenie eksperymentów i demonstracyj podczas wykładów. Dwa inne laboratoria, t. j. zoologiczne i roślinno-fizyologiczne istnieją właściwie tylko z nazwiska, bo na pomieszczenie laboratorium zoologicznego nie ma żadnej zgoda ubikacji, laboratorium zaś roślinno-fizyologiczne mieści się wprawdzie w dwu pokojach, ale pokoiki te służą zarazem do przechowania zbiorów botanicznych, rolniczych i zoologicznych i są tak zastawione szafami, pułkami itp., że o użyciu ich do demonstracji i ćwiczeń z uczniami mowy być nie może. Zresztą obydwie te pokoiki są mocno zawilgocone, a w podłogach i drzwiach zagnieździł się grzyb domowy.

Równie smutno przedstawia się stan szkoły pod względem pomieszczenia zbiorów. I tutaj tylko gabinety: fizyczny i mineralogiczny posiadają jakie takie pomieszczenie, jakkolwiek pierwszy waleczyć już musi z ciasnotą, tamującą dostęp do przyrządów i swobodne z nich korzystanie. Zbiory botaniczne, część zbiorów rolniczych i zoologicznych mieszczą się w ubikacjach laboratorium roślinno-fizyologicznego i poustawiane są częścią w szafach oszklonych i zamkniętych, częścią zaś (a odnosi się to do zbiorów w ostatnim roku nabytych) na otwartych pułkach i stołach, gdzie ich pomimo wszelkich starań przed kurzem lub przed ciekawością służby zabezpieczyć niepodobna. Druga część zbiorów rolniczych, a mianowicie cenny i liczący już dzisiaj kilkadziesiąt okazów zbior maszyn i narzędzi rolniczych mieści się w ciasnej i walącej się szopie i domaga się gwałtownie stósowniejszego pomieszczenia. Dla reszty zbiorów jakoto: dla zbioru hodowlanego, mechanicznego, technologicznego, modeli do budownictwa, przyrządów mierniczych i niwelacyjnych i weterynaryjnego nie ma osobnego, a stósownego pomieszczenia. Znalazły one tymczasowy przytułek już to w salach wykładowych, już to w laboratorium chemicznym (jak zbiór technologiczny), już to wreszcie po korytarzach i magazynach szkoły, ba nawet cenniejsze przedmioty musiały być przechowane w mieszkaniu prywatnem dotyczących profesorów lub Dyrektora, bo nie można było dla nich wyszukać w zakładzie samym takiego miejsca, któreby je dostatecznie zabezpieczało przed zniszczeniem. Konieczność takiego przechowania wypływa z braku szaf, w którychby można było środki te, chociażby na korytarzach lub w innych podobnych miejscach, ale w każdym razie pod zamknięciem i ochronione przed kurzem, przechować.

V.

I N T E R N A T.

W urzędzeniu internatu nie zaszły w ciągu roku szkolnego 1886/7 żadne zmiany.

Uczniowie jak zwykle według regulaminu wstawali rano o godzinie 5-tej (z wyjątkiem kilku miesięcy zimowych, w których za upoważnieniem Kuratorji wstawali o godzinie 6-iej), w miesiącach zaś letnich (Maju i Czerwcu) o godzinie 4-iej rano. Uczęszczali na mszę co niedziela i święto; odbyli spowiedź dwa razy t. j. w wilię Wszystkich świętych dnia 31. Października i drugą z początku wielkiego tygodnia, po odbytych dwudniowych rekolekcyach. Odbywali zwyczajne przechadzki pod przewodnictwem kapelana Zakładu, a czasem dyrektora w niedziele i święta, ile razy na to pogoda pozwalała. Oprócz tego odbywali dwie całonienne wycieczki, w których brali udział wszyscy profesorowie, raz do ruin zamku Tenczyńskiego, drugi raz do Kalwaryi, przy której to sposobności jeden z profesorów przedstawił uczniom kartę z dziejów tych miejsc historycznych i pamiątkowych.

c) dzierżawców	6	„
d) prywatnych oficyalistów	8	„
e) urzędników	8	„
4, Wiek uczniów nowo wpisanych	15 lat	. . . 1
	16	„ . . . 2
	17	„ . . . 11
	18	„ . . . 4
	19	„ . . . 2
5. Ukończone nauki przed wstąpieniem do Zakładu;		
a) prywatnego przygotowania	2	
b) 4 kl. gimnazjalną	12	
c) 5 „ „	4	
d) 6 „ „	2	
6. Przyjęto na rol I na podstawie: a) wstępnych egzaminów . . . 7		
	b) przedłożonych świadectw . . .	13
7. Wystąpiło w ciągu roku: a) z powodu słabości z roku I . . . 1		
	„ II . . .	1
	Razem . . .	2
b) z powodu niedostatecznych postępów w naukach		
8. Wydalono z roku I — uczniów		
	II	— „
	III	— „
9. Z pozostałych przystąpiło z końcem roku do egzaminów na rok I 19 uczni		
	II 22	„
	III 11	„
10. Z 19 uczniów roku I złożyło egzamina:		
a) z postępem celującym	1 uczeń	
b) z „ bardzo dobrym	3	„
c) z „ dobrym	1	„
d) do egzaminu popraw. po wakacyach przypuszczono	4	„
e) z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania roku I	4	„
f) z postępem złym bez prawa powtarzania	6	„

Niekorzystny wynik egzaminów uczniów roku I. upatrywać należy w niedostatecznym przygotowaniu uczniów nowo wstępujących, którzy wykazują się zdobytymi świadectwami z ukończenia 4-ej klasy gimnazjalnej. By uniknąć na przyszłość podobnie smutnych rezultatów, postanowiła Dyrekcya łącznie z Kollegium profesorów przyjmować tylko takich uczniów bez egzaminu wstępnego, którzy wykażą się świadectwem z ukończenia klasy 4ej z postępem co najmniej dobrym (t. j. zadowalniającym) ze wszystkich przedmiotów; kandydatów zaś, niemających takich świadectw, przyjmować tylko na podstawie egzaminu wstępnego. Powyższa uchwała Kollegium została już z początkiem b. r. szkolnego 1887|8 w życie wprowadzoną.

11. Z 22 uczniów roku II. złożyło egzamina:

a) z postępem bardzo dobrym	6
b) z „ dobrym	10
c) do egzaminu poprawczego po wakacyach przypuszczono	4

d) z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania r. II	2
12. Z 11 uczniów r. III. złożyło egzamina roczne:	
a) z postępem bardzo dobrym	1
b) z „ dobrym	8
c) z „ dostatecznym	2
13. Z ukończonych uczniów roku III.	
a) złożyło egzamin główny	11
b) reprobowano przy egzaminie głównym	—
c) niedopuszczono do egzaminu głównego	—
14. Z tych udało się: a) na praktykę do własnego majątku	3
b) „ do obcych dóbr	5
c) do wojska na lat 3	—
d) do „ dla odbycia jednorocznej służby ochotniczej	3

Egzamina półroczne odbyły się w dniu 31. Stycznia br., a mianowicie na r. II. z fizjologii roślin i na r. III. z anatomii i fizjologii zwierząt domowych, w obecności członków Kuratorji JW. Prezesa Kuratorji Stanisława Homolacsa, delegata c. k. Namiestnictwa Kazimierza hr. Borkowskiego i Profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Dra Edwarda Janczewskiego.

Egzamina roczne odbyły się w czasie od 6. do 20. Czerwca b. r. Przy egzaminie matematyki na roku I. był obecny delegat Kuratorji Dr. M. Baraniecki profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; przy egzaminie z języka niemieckiego na r. II. JW. St. Homolacs.

Egzamina główne przeprowadzono w dniach 22. i 23. Czerwca b. r. z całości nauk zawodowych, a mianowicie: z Administracyi z rachunkowością gosp., z Rolnictwa i Hodowli zwierząt domowych pod przewodnictwem Członka Wysokiego Wydziału krajowego JW. Dra Józefa Wereszczyńskiego i w obecności Kuratorów szkoły JW. Stanisława Homolacsa, Dra Edwarda Janczewskiego i W. St. Czecha.

Co do ukończonych uczniów naszego Zakładu, to z przyjemnością podnieść wypada, że uczniowie, którzy po ukończeniu nauk udają się na praktykę do gospodarstw przez Dyrekcyę wskazanych, zachowaniem się swoim, pilnością i ścisłym wykonywaniem obowiązków zdobywają sobie uznanie swoich przełożonych. Do takiego wniosku upoważnia fakt, że nie tylko żadne skargi na byłych uczniów nie doszły dotychczas do wiadomości Dyrekcyi, lecz przeciwnie mnożą się słowa uznania i podzięk, a zarazem coraz liczniej napływają prośby i zamówienia na praktykantów.

Zaznaczyć również należy, że od czasu objęcia szkoły pod zarząd kraju nie było ani jednego wypadku, by ukończeni uczniowie tutejszej Szkoły nie mogli znaleźć odpowiedniego umieszczenia. Zdarzają się nawet wypadki, że ukończeni uczniowie wybijają się w krótkim czasie po nad sfery zwykłych administratorów folwarków i pomniejszych majątków, jak to miało miejsce w kilku ostatnich latach. Tak n. p. ukończeni uczniowie tutejszego Zakładu z rs. 1885/6. Przemysław Cholewa po odbyciu jednorocznej służby wojskowej i złożeniu egzaminu oficerskiego powołany został przez W. Wydział kraj. na posadę instruktora do krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach, a Karol Delony po odbyciu jednorocznej służby wojskowej i po złożeniu egzaminu na urzędnika administracyjnego c. k. armii, otrzymał posadę urzędnika w dobrach J. Wys. Areyksięcia Albrechta w Żywcu. Nie wspominamy tu nazwisk wielu byłych uczniów, którzy po kilkoletniej praktyce gospodarskiej dobili się stanowiska samoistnych rządców wielkich majątków w Królestwie. Jako dowód uznania pożytecznej działalności Szkoły Czernichowskiej na kierunek wychowania i praktycznego wykształcenia uczniów uważać także można zgłoszenia właścicieli dóbr do Dyrekcyi z prośbą o nastręczenie z grona opuszczających Zakład uczniów administra-

torów do mniejszych i większych majątków tak w Galicyi jak na Litwie, Ukrainie, Białorusi itp. Oczywiście w takich wypadkach zmuszoną jest Dyrekcya udzielać odpowiedzi odmownych; trzyma się bowiem zasady, aby uczniowie wpieryw odbyli praktykę gospodarską pod kierunkiem światłych i doświadczonych administratorów, zanim zaczną samoistnie gospodarować,

S T Y P E N D Y A

pobierało ogółem 17 uczniów Szkoły Czernichowskiej, a mianowicie:

1. Z fundacyi Jana Maciąga o rocznych 310 złr.		4 uczniów
2. " Kazimierza Prus Petryczyna " 125 "		10 "
- Stypendya obu tych fundacyj przeznaczone są wyłącznie dla uczniów tutejszego Zakładu. Prócz tych, podobnie jak i w latach ubiegłych, pobierało jeszcze 3 uczniów stypendya z innych fundacyj, a mianowicie:
3. Z fundacyi Kajetana hr. Lewickiego o rocznych 200 zł.		1 uczeń
4. " Agenora hr. Gołuchowskiego " 200 "		1 "
5. " Piotra Więclawskiego " 150 "		1 "

Prawo rozdawnictwa stypendyów przysługuje pod 1. Wysokiemu Wydziałowi krajowemu, pod 2. Kuratoryi tejże fundacyi, pod 3. JW. hr. Zofii Siemińskiej-Lewickiej, pod 4. ordynatowi na Skale JW. Agenorowi hr. Gołuchowskiemu, a pod 5. Wysokiemu e. k. Namiestnictwu.

Pierwszeństwo do uzyskania stypendyum fund. K. hr. Lewickiego mają synowie prywatnych oficyalistów, pełniących obowiązki w dobrach ordynacyi Chorostkowskiej. Do uzyskania zaś wszystkich innych po wyż wymienionych stypendyów wymagane są tylko: prócz udowodnionego ubóstwa, celujące lub przynajmniej dobre postępy w naukach i zupełnie odpowiednie przepisom szkoły i internatu zachowanie się.

Oprócz stypendyów z pierwszych dwóch fundacyj, w krótkim już czasie uczniowie Szkoły Czernichowskiej korzystać będą mogli z kilku stypendyów po 200 zł. z fund. śp. Napoleona Jeleńskiego, który znaczną część swojego majątku na stypendya i nagrody dla celujących uczniów tutejszego Zakładu w testamencie przekazał. Nadanie tych stypendyów zależne jest od przedstawienia Dyrekcji Szkoły i od wykonawców woli śp. testatora łącznie z Kuratorją szkoły.

VII.

F O L W A R K

W zeszłorocznem sprawozdaniu zamieściliśmy opis części składowych gospodarstwa Czernichowskiego z wymienieniem poszczególnych rodzajów kultur, oraz z podaniem liczby utrzymywanego inwentarza żywego, tak roboczego, jako też użytkowego. Powołując się na szczegóły tam podane, niech nam wolno będzie obecnie powiedzieć słów kilka o prowadzeniu gospodarstwa i o rezultatach otrzymanych w poszczególnych jego gałęziach.

Według instrukcyi, udzielonej administracyi folwarku, ma być gospodarstwo tak prowadzone, aby dawało możliwie wysoki dochód, a zarazem służyło jako przedmiot dla demonstracyj i ćwiczeń praktycznych uczniów. Jasną jest rzeczą, że obydwom tym warunkom w równej mierze zadosyć uczynić nie można, bo jeżeli gospodarstwo ma być dochodowem, to wszelkie próby i eksperymenta, jako czynności nieproduktywne, a obciążające produkcją samą, winny być z niego wykluczone; jeżeli zaś ma służyć celom instrukcyi naukowej i praktycznej uczniów, to niepodobna zowu wymagać, aby dawało odpowiednią wysokie dochody.

Wobec tego dylematu nie pozostawało więc administracyi nic innego, jak zastosować się do żądania, postawionego na pierwszym miejscu instrykcyi, potrzeby zaś szkoły i ćwiczeń praktycznych uczniów nzwzględnieć wedle możności, ale tylko o tyle, o ile na to prawidłowy bieg gospodarstwa pozwala, o ile potrzebom tym bez znacznych ofiar i kosztów zadość uczynić można.

Dzisiejsza organizacya gospodarstwa Czernichowskiego datuje się z r. 1884, w którym to roku wypracowany został nowy plan organizacyjny, zastosowany do warunków i potrzeb miejscowych; dawniej bowiem system gospodarowania był dowolny, a raczej nie było żadnego systemu. Wprowadzenie nowego planu nie mogło się oczywiście obejść bez pewnych ofiar w dochodach, atoli straty stąd wynikłe byłyby mało znaczące, gdyby nie dwukrotna klęska powodzi z r. 1884 i 1885, która spustoszyła więcej niż połowę całej przestrzeni uprawnej i to w częściach jej najurodzajniejszych i dających najlepsze zbiory. Ażeby dać miarę o rozmiarach tej klęski, wystarczy nadmienić, że samej tylko paszy dla inwentarza żywego zakupiono w r. 1885 za 4859 zł., a w r. 1886 za 1329 zł., podczas gdy w latach normalnych wydatek na dokupno paszy nie przenosi kwoty 600 zł. Klęski te tłumaczą także częściowo mało pomyślny, ale w każdym razie dodatki wynik administracyjny gospodarstwa rolnego za r. 1886, bo stojąca na polach po ustąpieniu powodzi woda przyczyniła się do zdziczenia i zachwaszczenia roli, co pociągnęło za sobą obok innych niekorzyści znaczne powiększenie kosztów następnej uprawy.

Zanim przystąpimy do podania wyniku tegorocznych zbiorów, wypada w kilku słowach scharakteryzować rodzaj i kierunek produkcyi rolnej na folwarku Czernichowskim. Produkcyja ta skierowaną jest głównie do uzyskania jak największej ilości paszy, potrzebnej tak do wyżywienia utrzymywanego inwentarza roboczego, jak przedewszystkiem licznej obory mlecznej (krowiarnia), zaopatrującej Zakład w mleko. Rośliny handlowe nprawiane bywają tylko o tyle, o ile wprowadzenie ich w płodozmiany ze względu na warunki zmianowania roślin było koniecznem, a z pomiędzy nich znowu przedewszystkiem takie, które na miejscen przez Zakład w największej ilości bywają spotrzebowywane.

Ten kierunek produkcyi roślinnej znajduje wymowny wyraz w zaprowadzonych płodozmiianach, których jest kilka z powodu wielkiej różnaitości w składzie i własnościach gleby poszczególne lanów.

Płodozmiany tę są:

I. Łan „Łazy“ (21 morg.)

1. Buraki pastewne **
2. Jęczmień lub owies
3. Koniczyna czerwona
4. Owies
5. Pasze zielone ** (mieszanki itp.)
6. Pszenica
7. Żyto

II. Łan „Stawiska“ (7 morg.)

1. Buraki pastewne **
2. Zboże jare
3. Koniczyna
4. Owies
5. Koński ząb **
6. Żyto
7. Owies lub mieszanki.

III. Łan „Żakowiec“ (13 morg.)

1. Kartofle **
2. Jare
3. Koniczyna z trawami
4. Koniczyna (ugór)
5. Żyto

IV. Łan „Świder“ (7 morg.)

1. Mieszanka **
2. Żyto
3. Owies
4. Koniczyna z trawami
5. Koniecz z trawami lub owies.

Ogółem znajduje się przeto w płodozmiian 48 morgów. Nadto na 3 morgach, leżących w kilku kawałkach na parceli zwanej „Górki“, uprawia się naprzemian kartofle *) i owies lub

żyto. $1\frac{1}{2}$ morga znajduje się pod chmielarnią, 1 morg pod lucernikiem, wreszcie około $1\frac{1}{2}$ morga pod szkółkami drzew ogrodowych i ozdobnych, utrzymywanymi przez szkołę ogrodniczą.

Wyniki tegorocznych zbiorów przedstawiają się, jak następuje:

A. Z b o ż a:

Nazwa płodu	Obszar zasiany	Wysiano		Zebrano	
		nasienia	w ziarnie	w słomie	
Żyto	8, 5 morg.	— 7, 5 ctn. m.	— 53, 7 ctn. m.	— 143, 2 ctn. m.	
Pszennica	3 "	— 3, 5 "	— 35, 2 "	— 109, 2 "	
Jęczmień	5 "	— 5, 2 "	— 57, 6 "	— 86, 4 "	
Owies	18, 5 "	— 18, 8 "	— 144, 2 "	— 227, 7 "	

B. P a s z e:

Nazwa płodu	Przestrzeń uprawna	paszy zielonej	siana
Trawy i siana łąkowego	— 25 morg	— 67,0 ctn. m.	— 71,0 ctn. m.
Koniczyny	— 7,5 "	— 347,0 "	— 212,0 "
Mięszanek (w części jako międzyplony)	— 10 "	— 298,0 "	— 42 "
Lucerny *)	— 1 "	— 48,0 "	— — "
Końskiego zębn	— 1 "	— 482,0 "	— — "

*) U w a g a: Zebrano tylko jeden pokos, a następnie lucernisko zorano.

C. O k o p o w e;

Przestrzeń uprawna	Zebrano w głąbiach
Ziemiaki 5 morg	— 438,0 ctn. m.
Buraki pastewne 4 "	— 1364,0 "

Nadto z $1\frac{1}{2}$ morga chmielnika zebrano chmielu prima: 360 klg., sekunda: 94 klg.

Zważywszy, że rok obecny z powodu spóźnionej, a następnie dżystej i chłodnej wiosny, jak nie mniej z powodu długotrwałej posuchy w okresie najsilniejszej wegetacji (w okolicy Czernichowa nie padał deszcz od 27. Czerwca do 18. Sierpnia) nie był wcale przyjaznym dla roślinności, można uważać wyniki tegorocznych zbiorów za bardzo pomyślne. W każdym razie nie wiele znajduje się gospodarstw w kraju, któreby w tym roku mogły się wykazać zbiorem buraków, wynoszącym 341 korecy z morga!

Obora bydła holenderskiego liczyła 13 krów dojnych, 2 jałówki, 1 buhaja i jedną sztukę przychowku. W ciągu roku t. j. od 1. Września 1886 do 31. Sierpnia 1887 r. było ogółem 4223 udojów dziennych. Udój mleka za ten okres czasu wynosił 38.264 litrów, co czyni przeciętnie 90,6 litra dziennego udoju od wszystkich krów razem, a 2943 litry od jednej sztuki rocznie. W tym samym okresie czasu wynosił całoroczny udój za r. 1884/5 35678 $\frac{1}{4}$ l. w 4467 udojach dziennych, a za r. 1885/6 29.406 $\frac{1}{2}$, w 3.473 podojach dziennych przy przeciętnym stanie 14 krów dojnych w obydwu latach.

VIII.

DO Ś W I A D C Z E N I A i P R A C E

wykonane w laboratoryach.

Przy ćwiczeniach z chemii analitycznej w laboratorium chemicznym uczyli się uczniowie wykrywania kwasów i zasad ważnych w rolnictwie, najpierw na pojedynczych salach, a potem

wykrywali te same składniki w ciałach złożonych, jak w wodzie źródlanej, ziemiach, kamieniach i nawozach itd.

W jesieni r. 1886 wykonano szczegółowy rozbiór buraków pastewnych, pod względem ich siły pokarmowej, na życzenie Towarzystwa rolniczego krakowskiego okręgowego, która to praca zajęła kilka tygodni czasu i następnie była drukiem w Tygodniku rolniczym ogłoszona.

Nadto w różnych czasach wykonano w laboratorium chem. jeszcze następujące prace specjalne:

1. Rozbiór mechaniczny gleby i podglebia z działn „Stawiska“ w Czernichowie z polecenia Wysokiego Wydziału krajowego
2. Przeprowadzono oznaczenie gęstości mleka, ilości śmietany, tłuszczu (wyciąg eteryczny) oraz popiołu w mleku z obory Czernichowskiej.

VIII

DOŚWIADZENIA I PRACE

Wzrost w laboratoryum

Wzrost w laboratoryum

E t a t

osób i płac grona nauczycieli krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie.

I.

Grono nauczycieli kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie składa się :

1. z dwóch nauczycieli fachowych (stałych), z których jeden jest zarazem kierownikiem szkoły ;
2. z nauczycieli niestałych t. j. kapelana i docentów.

II.

Nauczyciele fachowi (stali) krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie są urzędnikami krajowymi za wszystkimi prawami i obowiązkami, skreślonymi w ustanowie służby krajowej, tudzież uchwałą Wysokiego Sejmu o etacie i płacach urzędników i sług Wydziału krajowego z d. 3. Stycznia 1874.

III.

1. Pierwszy nauczyciel fachowy a zarazem kierownik zakładu otrzymuje wolne pomieszkanie i pobiera roczną stałą płacę w kwocie	1200 zł.
dodatek aktywalny " "	140 "
dodatek pięcioletni " "	200 "
2. Nauczyciel fachowy pomocniczy otrzymuje wolne pomieszkanie i pobiera roczną stałą płacę w kwocie	720 zł.
dodatek aktywalny w kwocie.	60 "
dodatek pięcioletni " "	100 "

IV.

1. Dodatek pięcioletni nadaje Wydział krajowy każdemu z tych nauczycieli podług powyżej oznaczonej stopy, skoro tenże pełnił na jednej i tej samej posadzie służbę przez pięć lat nieprzerwanie. Służba pełniona przy innych urzędach i szkołach lub szkołach niekrajowych, chociażby przyjętą została do emerytury, nie będzie policzoną przy wymiarze dodatku pięcioletniego.

Dodatek pięcioletni nie może być udzielony jednemu i temu samemu nauczycielowi na tej samej posadzie częściej jak trzy razy t. j. za 15 lat nieprzerwanej służby. Dodatek ten stanowi część płacy i będzie doliczony do stałej płacy przy wymiarze emerytury.

Zaliczki na płacę udzielane na podstawie §. 37 ustawy służby krajowej udzielane będą także na dodatki pięcioletnie.

2. Dodatek aktywalny nie może być policzonym do emerytury.

3. Co do dyet należy się stosować do §. 3. uchwały sejmowej z dnia 15. Października 1881.

V.

1. Nauczyciele niestali kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie nie są urzędnikami krajowymi i nie mają prawa do emerytury, a o wysokości ich wynagrodzenia stanowi każdorazowy budżet funduszu krajowego.

2. Stanowisko nauczycieli niestałych, ich prawa i obowiązki określają bliżej statuty org. krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie, tudzież regulamin i instrukcyja wydane na podstawie tego statutu.

1818

THE ... OF ...

...

...

...

...